

Nr 174.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående understöd av jorddelningsväsendet m. m.; given Stockholms slott den 16 februari 1923.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

Sven Linders.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 februari 1923.*

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena **BRANTING**, statsråden **LINDQVIST**, **THORSSON**, **OLSSON**, **SANDLER**, **NOTHIN**, **SVENSSON**, **HANSSON**, **ÅKERMAN**, **LINDERS**, **SCHLYTER**, **ÖRNE**.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anför departementschefen, statsrådet Linders följande:

I årets statsverksproposition, nionde huvudtiteln punkt 160, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att i avbidan på den proposition i ämnet, som Kungl. Maj:t kunde komma att efter ytterligare i ärendet *Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 139 häft. (Nr 174.)* 1

erforderlig utredning avlåta till riksdagen, för understöd av jorddelningsväsendet beräkna vissa av lantmäteristyrelsen i skrivelse den 8 december 1922 föreslagna anslagsbelopp, nämligen dels till bidrag till lantmäteriförrättningar ett ordinarie förslagsanslag å 190,000 kronor, dels ock till bidrag till utflyttnings- och väganläggningskostnader i sammanhang med skiften och hemmansklyvningar ett ordinarie förslagsanslag å 100,000 kronor.

Sedan ytterligare utredning i ärendet numera verkstälts, anhåller jag att få ånyo anmäla detsamma.

Lantmäteristyrelsens i nämnda skrivelse framlagda förslag avser *sammansläende till ett gemensamt anslag* av följande förslagsanslag, nämligen ordinarie anslaget under nionde huvudtiteln å 20,000 kronor till bidrag till avsöndringar och ägostyckningar, ordinarie anslaget under samma huvudtitel å 150,000 kronor till bidrag till skiften och hemmansklyvningar samt extra anslaget under andra huvudtiteln å 5,000 kronor till rättshjälp m. m. åt vissa nyttjanderättshavare. I förslaget har lantmäteristyrelsen beräknat, att anslagsmedlen för sistnämnda ändamål behövde ökas till 20,000 kronor. Det gemensamma anslaget skulle alltså uppgå till 190,000 kronor. Övanberörda anslag uppgå för första halvåret 1923 till respektive 10,000, 75,000 och 2,500 kronor.

Vidare avser styrelsens förslag vissa *förändrade grunder för statsbidrag* från nämnda tre anslag samt från anslaget till utflyttnings- och väganläggningskostnader i sammanhang med skiften och hemmansklyvningar. Nu gällande grunder för ifrågavarande statsbidrag återfinnas i kungörelsen den 31 december 1920 (nr 912) angående villkor för erhållande av statsbidrag till lantmäteriförrättningar och kungörelsen den 26 mars 1920 (nr 133) om bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader, förenade med inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område m. m.

Slutligen avser styrelsens förslag vissa *ändringar i grunderna för gäldande med statsmedel av resekostnads- och traktamentsersättning* åt lantmätare, i vilket avseende bestämmelser äro meddelade i förordningen den 31 december 1920 (nr 909) angående distriktslantmätare m. fl. tillkommande resekostnads- och traktamentsersättning (resereglemente för lantmätare). Medel till gäldande av dessa kostnader utgå från nionde huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar.

Innan jag närmare ingår på lantmäteristyrelsens förslag, torde jag få lämna en kortfattad *redogörelse för tillkomsten av förenämnda bestämmelser och vad som föranlett lantmäteristyrelsens framställning.*

I proposition nr 235 till 1920 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att å ordinarie stat under nionde huvudtiteln uppföra såsom bidrag, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för jordbruksdepartementet förordade grunder, dels till jordavsöndringar och ägostyckningar ett förslagsanslag av 50,000 kronor, dels ock till skiften och hemmansklyvningar ett förslagsanslag av 150,000 kronor. Vidare föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att upptaga det dåvarande ordinarie förslagsanslaget till utflyttningshjälp efter skiften under förändrad benämning »bidrag till utflyttnings- och väganläggningskostnader i sammanhang med skiften och hemmansklyvningar» att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av chefen för jordbruksdepartementet förordade grunder samt att öka detta anslag från 50,000 kronor till 100,000 kronor. Slutligen föreslog Kungl. Maj:t riksdagen viss höjning av nionde huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar i och för statens övertagande av vissa resekostnader för lantmätare. Enligt beslut av 1918 års riksdag utgick redan förut i viss utsträckning av statsmedel traktamentsersättning till lantmätare.

Kungl. Maj:ts framställning till riksdagen var i huvudsak grundad på förslag av 1917 års lantmäterikommission. Det torde böra erinras, att lantmäterikommissionens förslag, bland annat, avsåg, att kostnaderna för gode män vid lantmäteriförrättningar skulle gäldas av statsmedel, men att Kungl. Maj:t icke biträdde kommissionens förslag i denna del, vilket emellertid upptogs i en uti andra kammaren väckt motion, nr 390.

Riksdagen biföll Kungl. Maj:ts förslag såväl beträffande bidrag till lantmäteriförrättningar som beträffande statens övertagande av resekostnadsersättningen till vissa lantmätare. Härefter utfärdade Kungl. Maj:t den 31 december 1920 förutnämnda författningar nr 909 och 912.

I den skrivelse, nr 321, varuti riksdagen anmälde sitt i anledning av Kungl. Maj:ts framställning fattade beslut, anhöll emellertid riksdagen, i anledning av nämnda motion nr 390, om skyndsamt utredning, huruvida mindre bemedlade eller obemedlade sakägare lämpligen kunde beredas några ytterligare lättnader i de av lantmäteriförrättningar förorsakade kostnaderna utöver dem, som redan då kunde erhållas eller enligt samma skrivelse medgivits, ävensom rörande de villkor, under vilka detta borde ske, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Med anledning av denna riksdagens framställning anbefalldes Kungl. Maj:t den 22 juni 1920 lantmäteristyrelsen att skyndsamt inkomma med utredning i frågan; och avgav lantmäteristyrelsen i skrivelse den 24 december 1920 sålunda anbefalld utredning. Därvid hemställde lantmäteristyrelsen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva viss utsträckning av statsbidragen till lantmäteriförrättningar, samt ifrågasatte vissa ändringar i de utfärdade bestämmelserna rörande villkoren för åtnjutande av statsbidrag.

Statskontoret avgav utlåtande i ärendet den 8 februari 1921.

I det vid statsverkspropositionen till 1922 års riksdag fogade statsrådsprotokollet, nionde huvudtiteln punkt 153, anförde jag i detta ämne, att jag, med hänsyn till de utgifter för statsverket, som genomförande av lantmäteristyrelsens förslag skulle medföra, funne redan de statsfinansiella synpunkterna tala för frågans undanskjutande. Då därtill komme, att det för frågans lyckliga lösning syntes vara av viss vikt, att den komme under prövning och bedömande i sammanhang med den nya skifteslagstiftningen, men förslag beträffande denna lagstiftning, enligt vad

chefen för justitiedepartementet meddelat, icke komme att framläggas för 1922 års riksdag, ansåg jag mig icke böra föreslå Kungl. Maj:t att då göra framställning till riksdagen i ämnet.

I skrivelse nr 9 A 1922 anförde riksdagen, att riksdagen av vad departementschefen sålunda anförde funne, att det i riksdagens skrivelse nr 321 år 1920 upptagna spörsmålet, åsyftande bland annat frågan om statsbidrag till täckande av kostnader för ersättning till gode män vid vissa lantmäteriförrättningar, ingalunda därmed finge anses avfört, utan att desamma endast av vissa skäl, som riksdagen ansåge sig böra godtaga, för det dåvarande undanskjutits. Riksdagen vore ock förvissad, att Kungl. Maj:t skulle vid frågans upptagande till slutlig prövning taga vederbörlig hänsyn till de av riksdagen i förevarande hänseende uttalade önskemål.

Vid anmälan den 15 juni 1922 av nämnda riksdagsskrivelse i nu förevarande del anbefalldes Kungl. Maj:t lantmäteristyrelsen att, med iakttagande av vad i statsrådsprotokollet till 1922 års statsverksproposition i ämnet anförts, avgiva förnyat utlåtande angående dels frågan om ytterligare lättnader i lantmäterikostnader för obemedlade och mindre bemedlade, dels ock angående frågan om statens övertagande av resekostnaderna för tekniskt biträde åt lantmätare, i vilken sistnämnda fråga lantmäteristyrelsen gjort framställning den 13 januari 1921.

Lantmäteristyrelsens nämnda skrivelse den 24 december 1920 hade emellertid remitterats till kolonisationskommittén, som jämväl den 11 juli 1918 anbefallts att avgiva yttrande över riksdagens skrivelse den 13 juni samma år, nr 342, rörande åtgärder för kraftigare befrämjande av kolonisationen å bondejord i Norrland. I sitt den 31 maj 1922 avgivna betänkande har kommittén utlåtits sig i förevarande fråga (sid. 74—82 i kommitténs tryckta betänkande del III, statens offentl. utr. 1922: 22).

Förutom det lantmäteristyrelsen sålunda anbefallts att avgiva förnyat utlåtande i här ovan berörda frågor, har Kungl. Maj:t även den 14 juli 1922 anmodat styrelsen att inkomma med förslag till de ändringar i förenämnda kungörelse den 26 mars 1920 (nr 133) angående bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader, förenade med inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område, som med föranledande av lagen den 15 juni 1922 (nr 268) om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 26 mars 1920 (nr 132) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område eller eljest kunde vara påkallade.

Det är med anledning av sålunda undfångna befallningar, som lantmäteristyrelsen avgivit i förevarande skrivelse den 8 december 1922 innefattade utredning och förslag, och har lantmäteristyrelsen därvid tillika utlåtits sig över kolonisationskommitténs betänkande i vad avser frågan om statsbidrag till lantmäteriförrättningar.

Över lantmäteristyrelsens framställning har *statskontoret* avgivit utlåtande den 25 januari 1923.

I detta sammanhang torde böra erinras, att *riksdagen i skrivelse den 20 maj 1915, nr 139*, anhållit, att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen framlägga förslag, att i fråga om sådan förrättning, som avses i lagen om enskilda vägar på landet den 5 juli 1907, ersättning må utgå av statsmedel såväl för resa som för själva förrättningen jämte lösen

för handlingar. Över denna skrivelse har vägkommissionen, efter det samtliga länsstyrelser yttrat sig, avgivit utlåtande den 8 februari 1919, men har skrivelsen sedermera åter överlämnats till kommissionen för att tagas i förnyat övervägande vid fullgörande av kommissionen den 1 oktober 1921 givet uppdrag att verkställa utredning rörande det enskilda vägväsendet.

Kommissionens betänkande är emellertid ännu icke avgivet.

De i förevarande ärende föreliggande utredningarna och förslagen omfatta ett flertal frågor, vilka lämpligen torde bära uppdrag till behandling var för sig eller sammanförda i vissa grupper. Med avseende å dessa frågars inbördes sammanhang torde jag dock för vinnande av överskådlighet först bära angiva de *hemställanden, vari de i ärendet gjorda framställningarna utmyнна.*

Lantmästeristyrelsen hemställde i nämnda *skrivelse den 24 december 1920*, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att från det under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bidrag till skiften och hemmansklyvningar måtte jämväl vid rågångsförrättningar få utgå bidrag till hälften av å sökandes fastighet belöpande andel av arvodet till lantmätaren, inberäknat lösen för karta och handlingar, på följande villkor:

- a) att utgifterna för förrättningen ansåges för sökanden betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning;
- b) att sökanden vore boende i den socken, där fastigheten vore belägen, och icke utgjordes av bolag; samt
- c) att bidrag icke finge utgå till den, som påkallat förrättningen utan att skäl därtill förefunnits;

dels ock att från det under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar måtte vid ägostyckning, laga skifte, hemmansklyvning och rågångsförrättning få utgå bidrag till belopp, motsvarande den å sökandens område eller ägolott belöpande andel av ersättningen till de vid förrättningen biträdande gode männen, samt att för åtnjutande av sådant bidrag skulle gälla enahanda villkor, som stadgats för erhållande av bidrag från anslagen till bidrag till jordavsöndringar och ägostyckningar samt till bidrag till skiften och hemmansklyvningar.

Kolonisationskommittén har i sitt betänkande föreslagit,

att i riksstaten måtte uppföras ett nytt ordinarie förslagsanslag, benämnt »bidrag till jorddelningsförrättningar» och att detta anslag måtte beräknas till 250,000 kronor;

att i sammanhang härmed de nuvarande anslagen »bidrag till jordavsöndringar och ägostyckningar» samt »bidrag till skiften och hemmansklyvningar» måtte ur riksstaten uteslutas; samt

att för åtnjutande av det nya anslaget måtte stadgas de villkor, varom kommittén i sitt betänkande framställt förslag.

Lantmästeristyrelsens framställning den 8 december 1922 utmynnar i hemställan, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels att besluta ej mindre att statsverket måtte övertaga resekostnaderna för hos lantmätare anställt tekniskt biträde, som med tillstånd av lantmäteristyrelsen begagnas, än även att den med praktisk lantmäteriverksamhet sysselsatta lantmäteripersonalen tillkommande rese- och traktamentsersättning skall utgå av statsmedel vid alla resor och förrättningar, som denna personal i tjänsten är skyldig att företaga,

dels att, med uteslutande av såväl det under andra huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till rättshjälp m. m. åt vissa nyttjanderättshavare som de under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslagen dels till bidrag till jordavsöndringar och ägostyckningar dels till bidrag till skiften och hemmansklyvningar, under nionde huvudtiteln uppföra ett förslagsanslag till belopp av 190,000 kronor till bidrag till lantmåteriförrättningar att användas i enlighet med av lantmäteristyrelsen föreslagna grunder,

de's ock att medgiva att från det under nionde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till bidrag till utflyttnings- och väganläggningskostnader i sammanhag med skiften och hemmansklyvningar må utgå bidrag även till väganläggning utanför området för förrättningen med viss av lantmäteristyrelsen angiven begränsning.

Statskontoret har anfört, att det av angivna skäl knappast syntes lämpligt, att den av lantmäteristyrelsen framlagda frågan — åtminstone i den utsträckning, som lantmäteristyrelsen föreslagit — för närvarande upptoges till definitiv lösning. Statskontoret har emellertid ansett sig böra närmare uttala sig angående vissa delar av lantmäteristyrelsens förslag.

Lantmåteriförrättningar, som böra berättiga till statsbidrag.

Då jag nu går att redogöra för de olika förslagen i de föreliggande utredningarna, torde jag först få upptaga till behandling frågan om vilka lantmåteriförrättningar, som böra berättiga till statsbidrag.

Nu gällande bestämmelser i detta ämne, vilka utfärdats i enlighet med riksdagens 1920 fattade beslut, återfinnas såsom ovan sagts i kungörelsen den 31 december 1920 (912).

Enligt dessa må vid *jordavsöndringar och ägostyckningar*, under vissa angivna villkor, till vilka jag nedan återkommer, utgå bidrag till bestridande av konstnaderna för förrättningen med belopp, motsvarande vad på vederbörande område belöper av det lantmätaren för förrättningen enligt gällande lantmåteritaxa tillkommande arvode, nberäknat lösen för karta och handlingar.

Vid *skiften och hemmansklyvningar* må statsbidrag utgå med belopp, motsvarande *högst hälften* av vad å vederbörande sökandes ägolott belöper av lantmåteriarvodet jämte lösen för karta och handlingar.

Bidrag till *utflyttnings- och väganläggningskostnader* utgå med belopp, motsvarande *hälften* av den kostnad, vartill utflyttnings- eller väganläggningsåtgärdens verkställande vid vederbörande förrättning uppskattats.

Lantmåteristyrelsen föreslog redan i sin *framställning den 24 december 1920* viss utvidgning av statsbidragen till lantmåteriförrättningar. Styrelsen framhöll emellertid därvid, bland annat, att någon erfarenhet

ännu icke vunnits rörande verkningarna av de beslut som redan fattats. De förslag, som styrelsen komme att framställa, avsåge huvudsakligen endast att något närmare utforma dessa beslut samt konsekvent och på ett ändamålsenligt sätt utvidga dem i enlighet med deras innebörd till befrämjande av största möjliga rättvisa. Någon större omläggning eller utvidgning av statsbidrag funne sig styrelsen däremot icke böra då understödja. Därmed syntes böra anstå i avvaktan dels på erfarenhet i fråga om verkningarna av de redan fattade besluten och de mindre förändringar, som kunde komma att företagas i anledning av de förslag, styrelsen komme att framställa, dels på genomförandet av den väntade nya skifteslagstiftningen.

Beträffande behovet av statsbidrag för olika ändamål anförde styrelsen bland annat följande.

Det förhölle sig så, att en stor del av de områden, som redan utbrutits genom avsöndring, vad gränserna anginge icke vore på ett tillfredsställande sätt bestämda på marken. Detta gällde bland annat en mängd upplåtelser från kronans domäner. För att få gränserna för dessa och andra lägenheter bestämda på marken erfordrades lantmäteriförrättningar, vilka finge natur av rågångsförrättningar och vid vilka biträde av gode män erfordrades. Det syntes stå väl i överensstämmelse med innebörden i de fattade besluten, att statsbidrag lämnades även till dessa förrättningar. På liknande sätt ställde sig emellertid förhållandena ofta även vid andra rågångsförrättningar. Beträffande dessa borde framhållas, att genom den nya mätningförordningen förfarandet bleve något vidlyftigare och därför kostsammare samt att det stora antal förrättningar av detta slag, som förekomme, berodde förutom på bristen på kontroll på de mindre tillfredsställande regler, som gällt beträffande det tekniska förfarandet. Härtill komme, att rågångsförrättningar, vad det stora flertalet fall anginge, kunde betraktas såsom en fullföljd eller rättelse av förut verkställda jorddelningsförrättningar, till vilka bidrag utgått. Uti dessa förhållanden framträdde enligt lantmäteristyrelsens mening skäl för statens mellankomst åtminstone i fall, då verkligt behov föreläge, vilket givetvis vore händelsen i fråga om obemedlade och mindre bemedlade sakägare.

Från statsbidrag till rågångsförrättning borde uteslutas den, som påkallat förrättning utan att skäl därtill förefunnits.

Beträffande bidragets belopp ansåge lantmäteristyrelsen mest följdriktigt och mest överensstämmande med sakens natur, om en åtskillnad gjordes så, att vid förrättning, som avsåge ägo gräns, vilken tillkommit genom avsöndring, statsbidraget finge utgå till hela arvodet och vid förrättning rörande annan ägo gräns högst till hälften därav. Det mötte emellertid svårighet att i tillämpningen göra en sådan skillnad. Styrelsen föresloge därför, att statsbidrag till rågångsförrättningar finge utgå högst till hälften av den å sökandens fastighet belöpande andelen av lantmäteriarvodet samt att detta bidrag skulle bestridas från anslaget till skiften och hemmansklyvningar.

I sitt utlåtande den 8 januari 1921 anförde *statskontoret* att, då detta lantmäteristyrelsens förslag finge anses stå i överensstämmelse med

riksdagens anhöllan i skrivelsen den 17 juni 1920, nr 321, statskontoret icke hade något att erinra däremot.

Kolonisationskommittén har i sitt betänkande, efter erinran huru- som betydande fördelar numera stode allmänheten till buds genom att staten övertagit en väsentlig del — enligt beräkning tillsammans omkring hälften — av kostnaderna för lantmåteriförrättningar, anfört följande.

Kommittén hade emellertid vid den behandling kommittén ägnat de med varandra så nära sammanhängande frågorna om kolonisationen och jorddelningen funnit starka skäl tala för vissa ändringar beträffande de nu utgående statsbidragen i syfte att något utvidga bidragsmöjligheterna. I sådant avseende hade det syntts kommittén som skäl numera saknades att hålla i sär de båda anslagen till jordavsöndringar och ägostyckningar samt till skiften och hemmansklyvningar, utan syntes dessa båda anslag lämpligen böra slås tillsammans, därvid bestämmelsen om statsbidrags utgående till hela kostnaden borde gälla vid samtliga slagen av förrättningar.

Goda skäl syntes av lantmåteristyrelsen vara anförda för att rågångsförrättningar i fråga om rätt till statsbidrag borde jämsställas med jorddelningsförrättningar. Kommittén hade emellertid ansett önskvärt att ytterligare något utvidga möjligheterna till statsbidrag så till vida, att bidrag skulle kunna utgå även vid ägoutbyten och jämväl enligt nu ifrågakommande bestämmelser vid förrättningar för inlösen av under nyttjanderätt upplåtna områden, vid vilka sistnämnda förrättningar visserligen statsunderstöd redan kunde beredas, dock icke på fullt verksamt sätt. Även ur kolonisationssynpunkt vore dylika förrättningar väl förtjänta att befrämjas. De vore att betrakta som jorddelningsförrättningar och till sådana kunde man av de skäl, lantmåteristyrelsen anfört, även hänföra rågångsförrättningar.

Lantmåteristyrelsen, som inhämtat yttrande i ämnet från överlantmätarna i riket (se bil. B och C), har i sin *skrivelse den 8 december 1922* i denna fråga anfört i huvudsak följande.

Redan i sin framställning den 24 december 1920, varvid styrelsen emellertid intagit den principiella ståndpunkt att i avvaktan på erfarenhet någon omläggning av de vid 1920 års riksdag fattade besluten ej borde äga rum, hade styrelsen föreslagit, att statsbidrag borde få ifrågakomma även vid rågångsförrättningar. Kolonisationskommittén hade föreslagit, att även ägoutbyten borde medtagas, och bland överlantmätarna rådde så gott som enighet om, att obemedlade och mindre bemedlade sakägare borde kunna komma i åtnjutande av bidrag förutom vid jordavsöndringar, ägostyckningar, laga skiften, hemmansklyvningar, ägoutbyten och rågångsförrättningar, jämväl vid förrättningar enligt lagen om enskilda vägar på landet. Lantmåteristyrelsen gillade de skäl, som från skilda håll anförts i fråga om de särskilda slagen av förrättningar, men ansåge, att man borde gå ännu ett steg längre och medtaga, förutom förrättningar rörande enskilda vägar på landet alla förrättningar, som hade naturen av jorddelnings- eller gränsbestämningsförrättningar och alltså även förrättningar enligt fastighetsbildningslagen. Samtliga dessa förrättningar vore av stor betydelse för jordbrukets utveckling, egnahemsbildningar eller rättssäkerheten.

Till förrättningar, som hade naturen av jorddelnings- och gränsbestämningsförrättningar, torde, när därtill lades förrättningar rörande enskilda vägar på landet, med nedan angivna undantag, kunna räknas alla förrättningar, som en småbrukare kunde hava behov av att få verkställa eller vid vilka han kunde intvingas såsom sakägare. Ovanstående benämning torde även kunna omfatta förrättningar rörande inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område. Huruvida dylika eller andra förrättningar skulle särskilt namngivas i en blivande kungörelse i ämnet, finge väl bliva beroende på prövning, när förslag därtill föreläge efter det riksdagen meddelat sitt beslut.

De undantag, som ovan åsyftades, vore stängseldelningar och torrlägningsförrättningar. Stängselförrättningar vore sällan förekommande och torde därför kunna lämnas åsido, och vad anginge torrlägningsförrättningar vore i annat sammanhang sört för statsbidrag till dylika, varjämte kolonisationskommittén föreslagit utvidgad möjlighet av bidrag från norrländska avdiktningens anslaget till förrättningskostnader vid avdiktningens företag.

Lantmäteristyrelsen har vidare anslutit sig till kolonisationskommitténs förslag om jämställande i fråga om bidragsbeloppens storlek av samtliga de förrättningar, vid vilka bidrag må kunna utgå.

Beträffande anslaget till bidrag till utflyttnings- och väganläggningskostnader i sammanhang med skiften och hemmansklyvningar har lantmäteristyrelsen i sin skrivelse den 8 december 1922 anfört huvudsakligen följande.

Vid hemmansklyvningar inträffade ofta, att väg erfordrades delvis över område, som ej inginge i förrättningen. För närvarande kunde statsbidrag ej lämnas till väg över dylikt område. Emellertid vore det givetvis önskvärt och nyttigt, om så kunde ske. Enligt lantmäteristyrelsens mening borde det ej heller innebära någon risk att här utsträcka bidragsmöjligheten. En gräns borde dock sättas, och hade styrelsen vad hemmansklyvningar anginge trott, att en lämplig sådan vunnos om bestämmelser meddelades, att statsbidrag icke utginge till väg över område, som ej inginge i förrättningen, till större längd än som motsvarade dubbla sträckan av väg, som anlades inom förrättningsområdet. Även vid laga skiften kunde behov finnas av en liknande bestämmelse. Emellertid torde behovet här bliva tillgodosett, om sträckan utom förrättningsområdet inskränktes till hälften av sträckan inom detsamma.

Den omständigheten att i något fall andra än delägare i förrättningen kunde få nytta av väg, som på detta sätt komme till, torde icke böra avhålla från att göra det medgivande, som här ifrågasatts. I sakens natur låge, att delägarna i förrättningen, i händelse andra i någon större utsträckning finge nytta av vägen, påkallade deras deltagande i kostnaden och att, därest överenskommelse ej kunde träffas, förrättning komme till stånd enligt lagen om enskilda vägar. Ej heller ett dylikt förhållande borde enligt styrelsens mening med hänsyn till den ifrågasatta bestämda begränsningen föranleda underkännande av det nu framställda förslaget.

Någon höjning av anslaget behövde enligt styrelsens mening ej ske till följd av ett godtagande av förslaget i fråga.

Vid ärendets föredragning i lantmäteristyrelsen* har byråchefen Grubbström i avgiven reservation anfört:

»Utan tvivel är det ett synnerligen behjärtansvärt syfte, som tillgodosetts däri genom att 1920 års och följande riksdagar beviljat statsbidrag bland annat till väganläggningskostnader i sammanhang med skiften och hemmansklyvningar. Att utvidga denna bidragsmöjlighet att gälla även i fråga om väg över område, som ej ingått i jorddelningsförrättningen, är dock icke tillrädligt. Skiftesstadgan ger ingen möjlighet att såsom ett led i förrättningen intaga beslut rörande sådana vägars anläggning, fördelning av kostnaderna därför etc. Sakligt vore det heller icke lyckligt att sammankoppla frågor rörande förrättningsområdet med sådana frågor, som beröra andra områden och andra rättsägares intressen än skiftesdelägarnas. Då undantagsvis behovet av en väg utanför skifteslagets område framträder i samband med jorddelningen, är den enklaste och bästa utvägen att för det ändamålet påkalla en särskild vägförrättning, och till en sådan kan ju även statsbidrag påräknas för mindre bemedlade, därest lantmäteristyrelsens förslag i övrigt vinner bifall.»

Statskontoret har i utlåtandet den 25 januari 1923 anfört, att de skäl, som enligt statsrådsprotokollet vid statsverkspropositionens nionde huvudtitel 1922 föranledde, att icke för det årets riksdag förelades frågan om förändrade grunder i fråga om utgående av statsbidrag vid lantmäteriförrättningar; syntes fortfarande tala för frågans undanskjutande.

*Departements-
chefen.*

De förslag, för vilka jag nu redogjort, liksom ock de förslag rörande förändrade villkor för ifrågavarande statsbidrags utgående m. m., för vilka jag skall redogöra i fortsättningen, avse genomgripande förändringar i grunderna för utgående av statsbidrag vid lantmäteriförrättningar, och förslagens förverkligande skulle medföra en betydande ökning i kostnaderna härför.

På sätt av statskontoret framhållits, tala de skäl, som föranledde, att jag icke ansåg mig böra till 1922 års riksdag framlägga förslag i förevarande ämne, fortfarande för frågans undanskjutande. Jag vill i sådant avseende erinra, hurusom, på sätt framgår av den redogörelse, jag ovan lämnat, även lantmäteristyrelsen ansett, att med större omläggning eller utvidgning av statsbidragen borde anstå i avvaktan på genomförandet av den väntade nya skifteslagstiftningen.

Vid anförda förhållanden finner jag fullgoda skäl föreligga för att ej heller nu förorda framläggande till riksdagen av förslag till denna frågas definitiva lösning. Om således med en slutgiltig prövning av frågan i hela dess vidd fortfarande bör anstå, har det emellertid synt mig, att i de föreliggande förslagen framförts så starka skäl för förändring i vissa avseenden av grunderna för statsbidrags utgående, att jag anser mig icke böra underlåta att nu framlägga förslag därom. Så synes mig vara fallet med förslaget om statsbidrags utgående vid rågångsförrätt-

ning, dock icke i vidsträcktare mån än vad avser sådan förrättning beträffande område, som utbrutits genom avsöndring. På sätt av lantmäteristyrelsen i skrivelse den 24 december 1920 framhållits, lär det nämligen särskilt beträffande områden, som utbrutits genom avsöndring — och detta icke minst i fråga om upplåtelse från kronoegendomar — förekomma, att gränserna icke blivit på ett tillfredsställande sätt bestämda på marken, och kostnaderna för de förrättningar, som erfordras för gränsernas vederbörliga bestämmande, torde i ett stort antal fall bliva i förhållande till vederbörandes ekonomiska bärkraft synnerligen betungande. Statsbidrag vid ifrågavarande förrättningar synes böra utgå i enahanda ordning och efter samma grunder, som gälla beträffande avsöndringsförrättningar, dock att från statsbidrag synes böra vara utesluten den, som påkallat förrättningen utan att anledning därtill förelegat.

Med nu angivna undantag beträffande rågångsförrättning synas de förslag, för vilka ovan redogjorts, icke för närvarande böra föranleda någon framställning till riksdagen. Vad särskilt vidkommer frågan om statsbidrag vid förrättning avseende anläggning, omläggning eller fördelning till underhåll av enskild väg torde ett ytterligare skäl för undanskjutanden därav ligga i det förhållandet, att denna fråga lämpligen synes böra upptagas till prövning i visst sammanhang med frågan om vägkommissionens blivande förslag till ny lag om enskilda vägar på landet.

Ändringar i villkoren för statsbidrag till lantmäteriförrättningar.

För den åsyftade utvidgningen av möjlighet till statsbidrag vid lantmäteriförrättningar har i de nu föreliggande förslagen jämväl ifrågasatts vissa lättnader med avseende å de för statsbidrags utgående vid jordavsöndringar och ägostyckningar samt vid skiften och hemmansklyvningar gällande villkoren.

Nu gälla i sådant avseende följande bestämmelser:

Beträffande *jordavsöndringar och ägostyckningar*,
att vederbörande genom upplåtelseavtal förvärvat område, vilket efter den 1 januari 1921 utbrutits genom jordavsöndring eller genom ägostyckning enligt 3 § i lagen den 27 juni 1896 om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring;
att förrättningen avsett åstadkommande av småbruk eller eget hem;
att de sökanden åliggande kostnaderna för förrättningen måste anses för honom betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning;
att sökanden ej utgöres av bolag;
att förrättningen ej skett i uppenbart spekulationssyfte; samt

att det förvärvade området, oberäknat därinom fallande impediment, icke överstiger inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker 75 hektar, inom annan del av dessa län samt inom Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Väster-norrlands och Jämtlands län 40 hektar samt inom övriga län 20 hektar.

Beträffande *skiften och hemmansklyvningar*,

att förrättningen avsett uppdelning i flera brukningsdelar, åstadkommande av småbruk eller beredande av ökade odlingsmöjligheter;

att förrättningen verkstälts efter ny ägomätning, som utförts i enlighet med föreskrifterna i mättningsförordningen den 17 december 1920 (nr 850);

att de sökanden åliggande kostnaderna för förrättningen måste anses för honom betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning;

att sökanden är boende i den socken, där ägolotten är belägen;

att sökanden ej utgöres av bolag;

att förrättningen ej skett i uppenbart spekulationssyfte; samt

att ägolotten, oberäknat därinom fallande impediment, icke överstiger inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker 75 hektar, inom annan del av dessa län samt inom Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Väster-norrlands och Jämtlands län 40 hektar samt inom övriga län 20 hektar,

dock och nämnda villkor i huvudsak icke gälla beträffande laga skifte inom Jukkasjärvi och Karesuando socknar av Norrbottens län.

Ansökning om bidrag, varom nu nämnts, skall ställd till lantmäteristyrelsen ingivas till vederbörande överlantmätare och vara åtföljd av intyg av lantmätare, landsfiskal, kommunalnämndens ordförande eller god man vid lantmäteriförrättningar till bestyrkande att de sökanden åliggande kostnaderna för förrättningen måste anses för honom betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning. Lantmäteristyrelsen prövar om och till vilket belopp bidrag skall utgå.

Bidragen utbetalas av lantmäteristyrelsen.

Lantmäteristyrelsens förslag till villkor för statsbidrag torde kunna sammanfattas sålunda:

Bidrag utgår endast under följande förutsättningar nämligen

a) att sökanden åliggande kostnader för förrättningen måste anses för honom betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning;

b) att sökanden ej utgöres av bolag;

c) att förrättningen ej skett i uppenbart spekulationssyfte;

d) att förrättning, som avsett bestämmande av ägo gräns, ej påkallats utan tillräcklig anledning; samt

e) att i övrigt ej förekomma omständigheter, som böra föranleda, att bidrag ej skall ifrågakomma.

Kolonisationskommittén har föreslagit följande villkor:

a) att förrättningen utgjorts av laga skifte eller annan jorddelning, som avsett åstadkommande av småbruk eller eget hem, jordbruksfastighets uppdelning i flera brukningsdelar eller beredande av ökade odlingsmöjligheter;

b) att förrättningen icke skett i uppenbart spekulationssyfte;

c) att utgifterna för förrättningen anses för sökande av understöd betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning; samt

d) att fastighet, för vilken understöd sökes, icke tillhör bolag.

Vad först beträffar *den vidkommande ägostyckningsförrättning stadgade förutsättningen* för utgående av statsbidrag, att *vederbörande genom upplåtelseavtal förvärvat* område, utbrutet enligt 3 § i nyssnämnda lag den 27 juni 1896, har *kolonisationskommittén* anfört, att det syntes önskvärt, att statsbidrag till ägostyckningar icke begränsades endast till fall, då upplåtelseavtal föreläge. Kunde det vitsordas, att förrättningen avsett skapande av småbruk eller eget hem och sålunda skett i kolonisationssyfte, borde statsbidrag få utgå även i fall då upplåtelseavtal ej hunnit ske. Detta skulle givetvis vara ägnat att underlätta sådana ägostyckningar å norrländska bondehemmen, som avsåge dessas uppdelande på flera brukningsdelar och som verkställdes på sådant sätt, att delarna finge förutsättningar att genom fortsatt uppodling av tillgänglig odlingsmark bliva nya självständiga jordbruk.

Lantmäteristyrelsen har ansett tillräckliga skäl icke föreligga att utesluta sådana ägostyckningsförrättningar, vid vilka upplåtelseavtal ej föreligger, varjämte styrelsen anfört, att där sådant avtal föreligger, det understundom kunde vara motiverat att bevilja bidrag både till köpare och säljare.

Då bibehållande av ifrågavarande förutsättning synes mig vara av viss betydelse för säkerställande av att statsbidrag icke utgår i andra fall, än som vederbör, anser jag, att åtminstone för närvarande ändring härutinnan ej bör ske. Fara föreligger att eljest statsbidrag ofta skulle komma att utgå vid rena spekulationsföretag.

Departements-
chefen.

Ett annat *villkor*, som nu föreslås till borttagande, är det beträffande såväl jordavsöndrings- och ägostyckningsförrättningar som skiften och hemmansklyvningar upptagna villkoret, att *det förvärvade området*, oberäknat därinom varande impediment, *icke överstiger vissa angivna arealer*, olika för olika delar av landet.

I skrivelsen den 24 december 1920 anförde *lantmäteristyrelsen* — åsyftande emellertid allenast skiften och hemmansklyvningar — beträffande detta villkor följande.

Villkoret komme ofta att verka därhän, att av innehavare av ägolotter, som vore lika andelsberättigade vid ett skifte eller en hemmansklyvning, den ene, som fått höggradig jord och därför mindre areal, kunde tilldelas statsbidrag under det den andre ginge förlustig sådant, därför att han fått en större areal och sämre jord, oaktat han på denna grund måhända vore mer i behov av statsbidrag än den andre. *Lantmäteristyrelsen* kunde därför ej finna annat än att detta villkor borde utgå vad angående bidrag till skiften och hemmansklyvningar.

Kolonisationskommittén har i denna fråga anfört följande.

Då statsbidrag enligt gällande villkor icke kunde erhållas, om sakägarnas ägolott överstege viss maximiareal, innebure detta en ganska effektiv begränsning men en föga rationell sådan. Mången mindre bemedlad jordbrukare innehade jordbruksfastighet av större omfattning än de bestämda maximiarealerna. En fastighet med mindrevärdig mark såsom mossar, försumpad skogsmark, sandhedar o. s. v. kunde lämna mindre behållen avkastning än en annan fastighet med långt inskränkta ägovidd av god beskaffenhet. Totalarealen vore icke någon lämplig mätare av fastighetsvärdet. Vidare kunde innehavaren av en något större men gäldbelastad fastighet vara mera i behov av understöd än den, som besatte en mindre fastighet. Kommittén hade efter överbägande av olika möjligheter till ändring i denna del, såsom höjning av maximiarealerna eller bestämmelse om viss maximiareal endast i avseende å fastighetens odlade eller odlingsbara jord, kommit till den slutsats, att någon arealgräns ej borde uppställas. Det väsentliga av villkoren vore det, som gäve uttryck åt behovsprincipen. Då det gällde att stödja jorddelning av statsnyttig innebörd i fall, då kostnaden eljest bleve betungande för sakägaren, syntes det icke finnas tillräckligt skäl att stanna vid fastigheter av viss högsta storlek, när samma eller kanske stundom än mer behov kunde förefinnas i fråga om större fastigheter.

Lantmäteristyrelsen har i den senaste framställningen förklarat sig till fullo dela de skäl, som uttalats av, bland andra, vissa överlantmätare, för uteslutande av villkoret om maximiareal, detta även i vad anginge bidrag till jordavsöndringar och ägostyckningar. Även här vore arealen en mycket osäker värdemätare och ett lika osäkert uttryck för vederbörandes ekonomiska ställning.

Departements-
chefen.

De anmärkningar, som riktats mot förevarande villkor synas vara välgrundade. Då villkoret i dess nuvarande gestaltning läser kunna lägga hinder i vägen för utgående av statsbidrag i fall, där enligt den avsikt, som legat bakom statsbidragens tillskapande, sådant verkligen borde utgå, detta särskilt i vad avser skiften och hemmansklyvningar, synes det vara angeläget, att ändring vidtages. Emellertid torde villkoret hava berättigande därutinnan, att de särskilda statsbidragen därigenom hållas inom rimliga och erforderliga gränser. Vid sådant förhållande synes mig lämpligast, att den omständighet att förvärvat områdes areal överstiger för vederbörande landsdel nu stadgad maximiareal visserligen ej må helt utestänga från statsbidrag men att reducering göres i statsbidraget med belopp, motsvarande vad av kostnaderna belöper på den överskjutande arealen. Denna förändring, som emellertid torde få sin huvudsakligaste betydelse beträffande skiften och hemmansklyvningar, synes lämpligen kunna vidtagas även beträffande jordavsöndringar och ägostyckningar.

Vidkommande det för erhållande av bidrag till skiften och hemmansklyvningar nu gällande *villkoret att förrättningen avsett uppdelning i flera brukningsdelar, åstadkommande av småbruk eller beredande av ökade odlingsmöjligheter* torde böra erinras, att *lantmäterikommissionen* i sitt till grund för Kungl. Maj:ts framställningar till riksdagen 1919 och 1920 liggande utlåtande såsom första villkor för statsbidrags utgående vid skiften och hemmansklyvningar föreslagit, att förrättningen avsåge åstadkommande av bättre indelning av jorden för rationellt jordbruk, uppdelning i flera brukningsdelar, småbruk eller beredande av ökade odlingsmöjligheter. I det vid propositionen nr 355 till 1919 års riksdag fogade statsrådsprotokollet anförde emellertid dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, att bland de sålunda föreslagna villkoren borde uteslutas »åstadkommande av bättre indelning av jorden för rationellt jordbruk», enär denna bestämmelse syntes vara ganska svävande och medföra en synnerligen vidsträckt tolkning. Detta departementschefens uttalande vidhölls i statsrådsprotokollet vid framställningen till 1920 års riksdag och blev av riksdagen godtaget, varefter bestämmelsen avfattades i enlighet härmed.

Denna bestämmelse har emellertid gjorts till föremål för anmärkning av såväl lantmäteristyrelsen som kolonisationskommittén.

Lantmäteristyrelsen har sålunda i skrivelsen den 24 december 1920 i detta avseende anført följande.

Ett laga skifte avsåge i allmänhet icke uppdelning i flera brukningsdelar eller skapande av småbruk, utan dess uppgift ginge företrädesvis i motsatt riktning och bestode i sammanförande av spridda ägor till större komplex. Det enda i ovanberörda villkor, som kunde sägas vara tillämpligt på laga skiften, bleve därför beredande av ökade odlingsmöjligheter. Emellertid inträffade ofta särskilt i de delar av landet, där all odlingsbar mark redan vore tagen i anspråk, att ett laga skifte icke kunde sägas hava denna uppgift. Möjligheterna av erhållande av statsbidrag till laga skiften bleve till följd av detta villkor enligt lantmäteristyrelsens mening synnerligen små och framför allt ovissa.

Meningen med ifrågavarande villkor hade varit att från statsbidrag i främsta rummet utesluta de laga skiften, som skedde å större, av flera hemmansnummer bestående komplex och som hade uteslutande till uppgift att möjliggöra ägostyckning för komplexets uppdelning uti lotter, lämpliga till försäljning. Oftast låge bakom ett sådant skifte ett spekulationssyfte. Emellertid vore ett dylikt skifte utestängt från statsbidrag genom villkoren att sådant icke utginge med mindre ägaren eller innehavaren vore boende i den socken, där ägolotten vore belägen, och icke heller till bolag eller därest förrättningen skett i uppenbart spekulationssyfte.

Emellertid hade man nog avsett att genom ifrågavarande villkor även utesluta skifte, som helt och hållet eller till huvudsakligaste del omfattade skogsmark. Att förverkliga detta syfte torde emellertid kunna hava nog så ledsamma följder för en obemedlad eller mindre bemedlad delägare i ett skogskomplex och stode icke i över-

ensstämmelse med de åtgärder staten på annat sätt vidtagit för att stödja dylika personer. Lantmäteristyrelsen ville emellertid ej här inlåta sig på denna fråga utan inskränkte sig till att föreslå en ändrad lydelse, som så vitt möjligt motsvarade vad som varit avsett, och torde så bliva fallet, därest villkoret i fråga förändrades därhän, att bidrag icke utginge med mindre i sökandens ägolott inginge inrösningsjord till den omfattning, att jordbruk därå kunde bedrivas.

Kolonisationskommittén har i ämnet anfört huvudsakligen följande.

Den formulering, som givits ifrågavarande villkor för skiften och hemmansklyvningar, uteslöte de fall, då egentligt laga skifte ägt rum, därvid syftet ej varit att öka brukningsdelarnas antal utan att giva de befintliga fastigheterna en ändamålsenligare ägoindelning. Sådana förrättningar med deras djupt ingripande betydelse för jordbrukets utveckling torde dock vara av det största allmänna intresset. Den bidragsmöjlighet, som förut förefunnits vid lantmäteriförrättningar, hade ursprungligen varit begränsad endast till egentliga laga skiften. Från ett förut utgående anslag »till skiften och avvitringar» hade under en följd av år efter vissa grunder beviljats bidrag till kostnader för laga skiften i Juckasjärvi och Karesuando socknar i Norrbottens län, där särskilda skiftesbestämmelser vore gällande, varjämte från samma anslag upprepade gånger beviljats understöd till laga skiften i andra orter. Lantmäterikommissionen hade även föreslagit, att understöd, såsom förut omnämnts, skulle utgå bland annat vid förrättning, som avsett åstadkommande av bättre indelning av jorden för rationellt jordbruk, ehuru förslaget härom frångicks, beroende av att bestämmelsen ansetts vara alltför svävande och medgiva en synnerligen vidsträckt tolkning. Kommittén ansåge erforderligt, att en motsvarande bestämmelse upptoges, dock formulerad så, att anledningarna till de 1919 framställda anmärkningarna avlägsnades. Ett ytterligare skäl till att nu berörda spörsmål borde vinna beaktande låge däri, att genom de förberedda ändringarna i skifteslagstiftningen tillkomsten av nya laga skiften torde bliva underlättad. Betydelsen även från kolonisationssynpunkt av att olämpliga ägodelningar bleve reglerade genom nya skiften vore uppenbar.

I sitt senare utlåtande har *lantmäteristyrelsen* anfört, att styrelsen ansåge bestämmelserna om ändamålet med förrättningarna böra utgå. Styrelsen, som med detta uttalande åsyftat jämväl det beträffande statsbidrag till avsondringar och ägostyckningar stadgade villkoret, att förrättningen avsett åstadkommande av småbruk eller eget hem, finner detta för övrigt bliva en så gott som självfallen följd av styrelsens ståndpunkt i fråga om utökning av de slag av förrättningar, vid vilka statsbidrag skulle ifrågakomma.

*Departements-
chefen.*

Ifrågavarande villkor, sådant det nu föreligger, lärer, på sätt av lantmäteristyrelsen anförts, utesluta statsbidrags utgående vid laga skifte i sådana fall, då skiftet ägt rum i syfte att genom sammanförande av ägor giva befintliga fastigheter en ändamålsenligare ägodelning. Då dylika förrättningar, såsom också kolonisationskommittén anfört, äro av synnerligen stort allmänt intresse och i det hela torde motsvaras av i

lantmäterikommissionens ovanberörda förslag upptagna förrättningar, avseende bättre indelning av jorden för rationellt jordbruk, finner jag mig böra förorda ifrågavarande villkors formulering i överensstämmelse med lantmäterikommissionens förslag, därvid jag emellertid i anslutning till vad av lantmäteristyrelsen föreslagits i skrivelsen den 24 december 1920 vill förorda, att ytterligare bestämmes, att bidrag i förevarande fall icke utgår med mindre i sökandens ägolott ingår inrösningsjord till den omfattning, att jordbruk kan bedrivas därå.

Vad angår det jämväl för statsbidrag vid skiften och hemmansklyvningar gällande *villkoret, att förrättningen verkställts efter ny ägomätning*, som utförts i enlighet med föreskrifterna i mätningsförordningen, har i skrivelsen den 24 december 1920 *lantmäteristyrelsen*, jämte erinran att syftet med detta villkor vore att befrämja förnyelse av vårt kartmaterial, vilket givetvis vore behjärtansvärt, anfört i huvudsak följande.

Beträffande skiften förekomme nästan ständigt, att ny ägomätning skedde åtminstone vad anginge de betydelsefullare delarna av området före förrättningarna. I fråga om dessa vore villkoret på denna grund skäligen betydelselöst. Vid hemmansklyvningar däremot användes i synnerligen stor utsträckning äldre kartmaterial, som i erforderlig utsträckning kompletterades. Att vidhålla kravet på ny ägomätning kunde emellertid i någon mån sägas kollidera med bestämmelsen i skiftesstadgan att ägomätning skulle ske, endast därest duglig karta icke finnes att tillgå, och såge man frågan ur kostnadssynpunkt, borde framhållas, att enbart kostnaderna för hantlangning, som erfordrades för ägomätningen, under nuvarande förhållanden i flertalet fall säkerligen uppginge till högre belopp, än som kunde ifrågakomma såsom statsbidrag, även om detta finge utgå till alla delägarna oberoende av deras ekonomiska ställning och andra för bidrags erhållande uppställda villkor. Även med hänsyn till syftet att befrämja förnyelse av vårt kartmaterial vore ifrågavarande villkor icke under alla förhållanden av betydelse. Om man nämligen tänkte sig ett mindre skogsskifte, som låge inklämt mellan andra skiften i ett större komplex, torde vara tydligt, att en nymätning av ett sådant mindre skifte vore skäligen betydelselös ur kartsynpunkt.

På grund av vad sålunda anförts hölle styrelsen före, att ifrågavarande villkor borde eftergivnas vad anginge hemmansklyvningar och beträffande laga skiften modifieras att avse de huvudsakliga delarna av områden för förrättningarna.

Kolonisationskommittén, som ansett detta villkor böra helt utlämnas, har anfört, att detsamma, om behovsprincipen skulle vara avgörande, medförde en inskränkning, som ej vore tillräckligt motiverad. Från det allmännas synpunkt vore det väl önskvärt, att det för rikets kartväsen grundläggande materialet underhölles och fullständigades genom nymätning vid lantmäteriförrättningar, men den behövliga nymätningen

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 139 häft. (Nr 174.) 3

torde efter lantmäteriets förbättrade organisation och skiftesförfattningarnas förestående omdaning komma till stånd utan indirekt åtgärd.

I sin senare framställning har lantmäteristyrelsen förklarat sig dela kolonisationskommitténs mening om att detta villkor bör uteslutas.

Departements-
chefen.

De skäl, som anförts för förändring eller borttagande av bestämmelsen, att vederbörande förrättning skall hava verkställts efter ny ägomätning, synas mig värda allt beaktande. Ehuru jag till fullo behjärtar angelägenheten att landets kartmaterial underhålles och fullständigas, finner jag vid denna frågas bedömande synnerligt avseende böra fästas vid vad lantmäteristyrelsen 1920 anført om, att enbart kostnaderna för hantlangningen vid nymätning under dåvarande förhållanden i flertalet fall uppginge till högre belopp än som kunde ifrågakomma såsom statsbidrag. Även om förhållandena i detta avseende numera undergått viss förändring, synes det dock, att ett villkor, som verkar så pass betungande som detta, bör eftergivvas.

Slutligen har också föreslagits, att *villkoret att sökande till statsbidrag vid skifte eller hemmansklyvning skall vara boende inom den socken, där ägolotten är belägen*, skulle uteslutas.

Kolonisationskommittén har ansett, att villkoret icke vore av någon betydelse, om prövningen av behovet av understöd gjordes effektiv.

Denna mening har biträts av *lantmäteristyrelsen*, som emellertid också ifrågasatt, att ordningen för prövning av nämnda behov skulle ändras till huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller beträffande ansökan om fri rättegång, vilken förändring syntes styrelsen giva bättre säkerhet för att bidrag komme att utgå endast i fall, då sökanden verkligen vore i behov därav. Enligt lantmäteristyrelsens förslag, sådant det i skrivelsen den 8 december 1922 angivits, skulle sålunda fastställas ett formulär för uppgift i fråga om sökandens förmögenhetsvillkor och omfånget av honom åliggande försörjningsplikt.

I sistnämnda avseende har inom lantmäteristyrelsen *skiljaktig mening* anmälts av byråchefen Grubbström, som anført, att det sålunda ifrågasatta deklarationssystemet, vilket skulle avskräcka många, som väl behövde ett statens bidrag, från att söka sådant, icke skulle medföra ett säkrare resultat än den nu bestämda ordningen för sådan prövning.

Departements-
chefen.

Då villkoret att vederbörande sökande skall vara boende inom den socken, där ägolotten är belägen, vilket uppenbarligen tillkommit

för att utesluta förrättningar i spekulationssyfte, synes i sådant avseende hava berättigande, finner jag mig ej kunna tillstyrka villkorets uteslutande. Emellertid torde med hänsyn därtill, att i åtskilliga fall förekommer, att ägolott i en socken brukas tillsammans med ägolott i annan socken, där vederbörande ägare är boende, villkoret lämpligen böra givas följande modifierade lydelse: att sökanden är boende inom den socken, där ägolotten är belägen eller, om han är boende i annan socken, brukar ägolotten tillsammans med fastighet i den andra socknen.

Vad beträffar ordningen för prövning av vederbörande bidragssökandes behov synes mig tillräckliga skäl — åtminstone för närvarande — icke föreligga att vidtaga någon ändring.

Vad slutligen angår det för statsbidrag till såväl avsöndringar och ägostyckningar som skiften och hemmansklyvningar stadgade villkoret, »att sökanden ej utgöres av bolag», beträffande vilket visserligen ingen ändring föreslagits, synes det mig kunna ifrågasättas, om ej den avsikt, som lärer hava förestavat detta villkor, komme bättre till uttryck, om villkoret formulerades så: »att sökanden är enskild person».

I sammanhang med de ändringar av kungörelsen angående villkor för erhållande av statsbidrag till lantmåteriförrättningar, som föranledas av vad jag nu föreslagit, torde jämväl vissa däri meddelade ordningsföreskrifter böra göras till föremål för omredigering. Jag syftar därvid i första hand på bestämmelsen i 5 §, att ansökan om statsbidrag skall ingivas, sedan förrättningen blivit *fastställd*. Med fastställd förrättning torde nämligen böra likställas förrättning, som, därest fastställelse ej förekommer, vunnit laga kraft.

Resekostnads- och traktamentsersättning.

Lantmåteristyrelsens nu föreliggande framställning avser, såsom i det föregående omnämnts, även vissa förändrade grunder för gäldande med statsmedel av resekostnads- och traktamentsersättning åt lantmätare, i vilket avseende bestämmelser meddelats i förordningen den 31 december 1920 (nr 909) angående distriktslantmätare m. fl. tillkommande resekostnads- och traktamentsersättning (resereglemente för lantmätare). Framställningen går i huvudsak ut på dels viss utsträckning av antalet förrättningar, vid vilka resekostnads- och traktamentsersättning må kunna utgå, dels ock tillerkännande av resekostnadsersättning av statsmedel till — i olikhet mot vad nu är fallet — jämväl tekniskt biträde

Innan jag går närmare in på lantmäteristyrelsens framställning i denna del, torde det tillåtas mig att i största korthet redogöra för de i förevarande avseende *nu gällande bestämmelser och desammas tillkomst.*

Sedan 1918 års riksdag godkänt av Kungl. Maj:t framlagt förslag om överflyttande på statsverket av kostnaderna för *traktamentsersättning* åt den med praktisk lantmåteriverksamhet sysselsatta lantmåteripersonalen, utfärdade Kungl. Maj:t den 7 maj 1918 kungörelse (nr 270) angående traktamentsersättning åt vissa lantmätare med flera. Enligt densamma åtnjöt annan på eget ansvar arbetande lantmätare än förste lantmätare så ock tjänstmedhjälpare samt sådant tekniskt biträde, som med tillstånd av lantmäteristyrelsen begagnades, av allmänna medel traktamentsersättning vid *resor och förrättningar, som ägde rum på grund av gällande instruktion, annan författning eller särskilt förordnande.*

Emellertid föreslog 1917 års *lantmåterikommission* i betänkande den 30 november 1918, att jämväl *resekostnadsersättningen* till lantmätarna skulle gäldas av statsmedel. Enligt kommissionens författningsförslag skulle på eget ansvar arbetande lantmätare så ock tjänstmedhjälpare samt sådant tekniskt biträde och sådan elev, som med tillstånd av lantmäteristyrelsen begagnades, äga av statsmedel åtnjuta *resekostnads- och traktamentsersättning vid förrättning, som lantmätare på grund av gällande instruktion eller annan författning vore skyldig att utföra.*

Till stöd för att jämväl *resekostnaden* skulle gäldas av statsmedel åberopade kommissionen, att jordägarnas kostnader för lantmåteriförrättningar borde i än vidare grad lindras.

Kommissionens förslag föranledde framställning till 1919 års riksdag i proposition nr 355.

I anförande till det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet förklarade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, att han i likhet med lantmåterikommissionen ansåge lämpligt, att staten åtog sig att bekosta lantmätarnas resor, liksom departementschefen även ansåge sig böra tillstyrka av lantmåterikommissionen väckt förslag, att jämväl den till lantmåterieleven utgående ersättningen för *resekostnad och dagtraktamenten* borde gäldas av statsmedel. Beträffande detaljerna av uppgjort förslag till författning i ämnet syntes icke vara lämpligt att då ingå i närmare granskning, enär frågan därom remitterats till särskilda sakkunniga (sakkunniga för revision av resereglementet) för ytterligare utredning.

Statens kostnad för övertagande av *resersättning* till lantmätarna hade av kommissionen beräknats till 125,000 kronor. I sistnämnda proposition föreslogs, i enlighet med departementschefens nyss återgivna anförande, att nionde huvudtitelns anslag till *rese- och traktamentspenningar* skulle höjas med detta belopp.

Jordbruksutskottet (utl. nr 103) hemställde, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag liksom den i propositionen gjorda framställningen i dess helhet. I en vid utskottets utlåtande fogad reservation förordades bifall till, bland annat, Kungl. Maj:ts förslag i denna del, dock att, i betraktande särskilt av möjligheten för vederbörande lantmätare att i viss mån draga nytta av såväl det tekniska biträdets som elevens arbete, förslaget att av statsmedel medgiva *resekostnadsersättning* åt dessa icke måtte biträdas. Kamrarna stannade i olika beslut, i det att första kammaren biföll utskottets förslag, under det andra kammaren biföll reservationen. Vid gemensam votering segrade utskottets förslag.

I det vid propositionen nr 235 till 1920 års riksdag angående vissa anslag till lantmäteriväsendet m. m. fogade statsrådsprotokollet meddelade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, att frågan om revision av resereglementet ännu icke erhållit erforderlig utredning och förklarade, att vad hans företrädare 1919 anfört i denna del av ämnet biträdades och åberopades utan annan ändring än att, på sätt andra kammarens nämnda beslut inneburit, resekostnadsersättning till tekniskt biträde och elev icke torde böra utgå av statsmedel.

I propositionen föreslog Kungl. Maj:ts riksdagen att vidtaga av förslaget om ifrågavarande resekostnaders gäldande av statsmedel erforderlig höjning, alltjämt beräknad till 125,000 kronor, av nionde huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar.

Detta Kungl. Maj:ts förslag bifölls av riksdagen.

Sedan förenämnda sakkunniga för revision av resereglementet inkommit med infordrat utlåtande samt lantmäteristyrelsen yttrat sig, utfärdades den 30 december 1920 det nu gällande resereglementet för lantmätare. Enligt detta resereglemente äga distriktslantmätare och extra lantmätare ävensom tekniskt biträde, som med tillstånd av lantmäteristyrelsen användes, att för tjänstförrättningar och för därav föranledda resor åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning enligt bestämmelserna i gällande allmänna resereglemente, i den mån ej i resereglementet för lantmätare annorlunda föreskrives.

Sådan ersättning skall med vissa angivna undantag gäldas av statsmedel *beträffande vissa förrättningar*, nämligen:

förrättning, som på grund av vederbörligt förordnande utföres enligt skiftesstadgan eller annan angående delning av jord å landet gällande författning;

förrättning, som på grund av vederbörligt förordnande utföres utom planlagt område enligt 5 eller 6 kapitlet i lagen om fastighetsbildning i stad;

förrättning, som avser avsöndring av lägenhet; samt

förrättning, som jämlikt 13 § i kungörelsen den 31 december 1920 angående villkor för erhållande av statsbidrag till lantmäteriförrättningar utföres för kontroll å utflyttning eller väganläggning.

Beträffande övriga tjänsteförrättningar skall berörda ersättning gäldas av vederbörande sakägare.

Tekniskt biträde tillkommande resekostnadsersättning skall oavsett förrättningens art städse gäldas av sakägare.

Lantmäteristyrelsens framställning i nu förevarande del avser, dels, såsom jag redan nämnt, att resekostnadsersättning av statsmedel skall utgå jämväl till tekniskt biträde, dels ock att de nuvarande bestämmelserna i fråga om de förrättningar, vid vilka kostnaderna för lantmäteripersonalens resor och traktamenten utgå av statsmedel, utbytas mot bestämmelse, att så skall ske vid alla förrättningar och åtgärder, som lantmätare i tjänsten är skyldig att utföra.

Vad då först beträffar frågan om *resekostnadsersättning av statsmedel åt tekniskt biträde* gjorde lantmäteristyrelsen redan i en till Kungl. Maj:ts den 13 januari 1921 avlåten framställning viss erinran mot att ersättningen till lantmätarnas tekniska biträden icke skulle utgå av statsmedel.

Lantmäteristyrelsen anförde därvid huvudsakligen följande.

Det förhölle sig så, att det tillgängliga antalet lantmätare eller 300, vilket antal den 1920 beslutade förändrade organisationen även räknade med, vore otillräckligt. Till följd härav ökades behovet av tekniska biträden. Behovet av sådana borde beräknas till 40 helårsanställningar eller i runt tal 500 månader.

Utginge man ifrån att tekniska biträden skulle berättigas till resekostnadsersättning, ehuru icke av statsmedel utan av sakägare, bleve följden, att sakägarna inom distrikt, där distriktslantmätarens behov av biträde icke kunnat tillgodoseas med tjänstmedhjälpare eller där såsom följd därav distriktslantmätaren fått hos sig anställa tekniskt biträde, betungades med större kostnader för lantmäteriförrättningsgarnas utförande än i distrikt, där såsom biträde åt distriktslantmätaren förordnats tjänstmedhjälpare, vilken i denna sin egenskap ägde att av statsmedel bekomma resekostnadsersättning. Skulle man gå en annan väg och borttaga rätten till resekostnadsersättning för det tekniska biträdet, bleve följden härav, att distriktslantmätaren i distrikt, där behov av biträde ej kunnat tillgodoseas med tjänstmedhjälpare, ställdes i valet mellan att låta balansen av arbete ökas eller att själv åtaga sig kostnaden för resorna för det tekniska biträdet. Valdes den förra utvägen, bleve allmänheten lidande, och valdes den senare, bleve lantmätaren i ekonomiskt avseende sämre ställd än sin kamrat, utan att något rimligt skäl därtill föreläge. Det ville därför synas som om den enda utvägen för att i denna del åstadkomma rättvisa bestode däri, att statsverket åtog sig resekostnaderna även för tekniska biträden. Skäl härför kunde även hämtas från en jämförelse med lantbruksingenjörernas tekniska biträden, vilkas resekostnader betalades av statsverket, som emellertid till dessa biträden även betalade månatligt arvode.

För den händelse i likhet med vad som gällde beträffande lantbruksingenjörernas tekniska biträden ett maximiantal månader för anställande av sådana ansåges böra bestämmas, ville lantmäteristyrelsen föreslå, att detta maximiantal skulle bestämmas till 500.

Den 8 februari 1921 avgav *statskontoret* i anledning av vad lantmäteristyrelsen sålunda anfört utlåtande av följande innehåll.

I likhet med lantmäteristyrelsen ansåge väl statskontoret, att de av lantmäteristyrelsen påvisade förhållandena i fråga om tekniska biträden hos distriktslantmätarna och resekostnader för dessa biträden kunde vara ägnade att medföra vissa olägenheter, men syntes det kunna ifrågasättas, huruvida dessa olägenheter finge anses så betydande, att de borde föranleda upphävande av den i resereglementet för lantmätare förekommande bestämmelsen, att tekniskt biträde tillkommande resekostnadsersättning skulle oavsett förrättingens art städse gäldas av sakägare. Därest så emellertid ansåges böra ske och statsmedel komma till användning jämväl för bestridande av dessa kostnader, torde bestämmelser böra meddelas om viss sammanlagd anställningstid. Ifrågakommande kostnader borde utgå av nionde huvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar.

Till följd av remiss avgåvo jämväl *de för revision av allmänna resereglementet särskilt tillkallade sakkunniga* den 3 mars 1921 utlåtande över lantmäteristyrelsens framställning och anförde härvid följande.

Goda skäl syntes de sakkunniga föreligga för bifall till berörda framställning. De viktigaste skälen innefattades i två omständigheter eller att tekniska biträden i stor utsträckning utförde samma kvalificerade arbete som extra lantmätare i egenskap av distriktslantmätares tjänstemedhjälpare samt att tekniska biträden hos lantbruksingenjörerna åtnjöte resekostnadsersättning av statsmedel i samma omfattning som lantbruksingenjörerna själva. Med hänsyn till dessa omständigheter syntes den av reservanterna i 1919 års jordbruksutskott framhållna och sedermera av departementschefen och riksdagen följande år godtagna motiveringen mot statens övertagande av resekostnaderna för tekniska biträden hos lantmätare icke vara så tungt vägande, att någon åtskillnad i hithörande avseende skäligen borde göras mellan dessa tekniska biträden, å ena, samt distriktslantmätarnas tjänstemedhjälpare och lantbruksingenjörers tekniska biträden var för sig, å andra sidan. Det tedde sig onekligen obilligt, att sakägare i vissa fall skulle betala resekostnaderna för lantmätares tjänstebitråde vid lantmåteriförrättning, beroende av det sakägaren ovidkommande förhållandet, huruvida någon extra lantmätare varit att tillgå såsom tjänstemedhjälpare åt distriktslantmätaren i orten eller tekniskt biträde i brist på extra lantmätare måst av distriktslantmätaren anlitas. Genom nu rådande förhållande betungades sakägarna i olika distrikt onekligen ojämnt med kostnader för förrättningarna. De tekniska biträdena, vilka utförde samma arbete som extra lantmätarna, kunde ock på den grund skäligen göra anspråk på att i likhet med dessa få resekostnadsersättning av statsverket, vilket städse från de ersättningsberättigades sida ansetts vara att föredraga framför ersättningens gäldande av sakägare. Därtill komme, att vederbörande lantmätare torde kunna draga ekonomisk fördel av extra lantmätare såsom medhjälpare i högre mån än av det tekniska biträdet. Den av reservanterna i 1919 års jordbruksutskott anförda motiveringen skulle således i än högre grad gälla lantmätares tjänstemedhjälpare, beträffande vilken det icke blivit ifrågasatt, att resekostnadsersättning till honom icke skulle utgå av statsmedel. Det torde icke kunna uppletas något hållbart skäl, varför man beträffande resekostnadernas utgörande borde skilja på tekniska biträden hos lantmätare och sådana hos lantbruksingenjörer.

Vid behandling i riksdagens första kammare av jordbruksutskottets utlåtande nr 9 A den 8 mars 1922 angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel anförde vid föredragning av punkten 154 i fråga om anslagen till bidrag till lantmåteriförrättningar en ledamot följande, som synes syfta på anslaget till bidrag till jordavsöndringar och ägostyckningar.

Ersättning lämnades från detta anslag endast för själva förrättningskostnaden och för upprättande av kartan, medan däremot resekostnaderna i regel bestredes av ett annat anslag vad anginge distriktslantmätares och examinerade biträdens resor. Utfördes däremot förrättningen av ett tekniskt biträde, så utginge icke reseersättning av statsmedel, utan det åläge sakägaren att bekosta dessa kostnader. Anslaget till bidrag till jordavsöndringar och ägostyckningar finge icke disponeras för resekostnader. Då en mindre bemedlad person sökte en sådan förrättning, ville han till följd därav endast påkalla en av distriktslantmätaren handlagd förrättning för att spara in resekostnaderna. Förrättningarna vore emellertid i regel av den natur, att de lämpligast och i varje fall enklast kunde utföras av de tekniska biträdena,

men detta medförde ökade kostnader för de mindre bemedlade. Detta kunde undvikas, därigenom att man vidtog den ändring att även resekostnaderna, i den mån de ej eljest bestredes av statsmedel, finge ingå i de beräknade omkostnaderna för för rättningen.

I skrivelse den 8 december 1922 har *lantmäteristyrelsen* åberopat vad sålunda i denna fråga anförts samt meddelat, att tekniska biträden under 1921 anlåtats under sammanlagt 281 månader samt att den sammanlagda anställningstiden under 1922 beräknats till 529 månader. Resekostnaderna för de tekniska biträdena hade 1921 uppgått till i runt tal 9,000 kronor och hade för 1922 beräknats till 18,000 kronor. Till följd därav, att antalet examinerade lantmätare ökades och behovet av tekniska biträden därigenom minskades, komme utgifterna för statsverket till följd av ett beslut om statens övertagande av resekostnaderna för lantmätarnas tekniska biträden att successivt minskas. Skulle det emellertid anses, att en bestämmelse borde meddelas om maximiantalet månader för år för anställande av tekniska biträden, vågade *lantmäteristyrelsen* för närvarande ej föreslå lägre antal än 500.

Statskontoret har i sitt utlåtande den 25 januari 1923, jämte erinran om vad statskontoret anført i ovanstående utlåtande den 8 februari 1921, ansett sig, med hänsyn till vad ytterligare förekommit rörande denna fråga, böra frånträda sina förut uttalade betänkligheter och ansluta sig till *lantmäteristyrelsens* förslag. Någon förhöjning av nionde huvudtitelns förslagsanslag till resekostnads- och traktamentsersättning syntes knappast för ändamålet erfordras.

*Departements-
chefen.*

Vad i denna fråga anförts av *lantmäteristyrelsen* och de sakkunniga för revision av resereglementet synes mig till fullo utvisa, att resekostnadsersättningen till det tekniska biträdet bör — liksom redan är fallet beträffande traktamentsersättningen — gäldas av statsmedel, varför jag icke tvekar att förorda den i sådant avseende föreslagna förändringen.

Emellertid synes mig statsverkets övertagande av resekostnaderna för tekniska biträden böra såsom av *lantmäteristyrelsen* ifrågasatts och av statskontoret föreslagits förbindas med bestämmelse om viss maximianställningstid för år räknat av tekniska biträden med rätt till dylik ersättning, och ansluter jag mig till *lantmäteristyrelsens* förslag, att sådan anställningstid för närvarande bestämmes till 500 månader årligen. Resekostnadsersättningen läser böra utgå av nionde huvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar. Då såsom statskontoret anført, någon höjning av detta anslag icke härav tarvas, läser någon särskild hemställan till riksdagen i denna del ej erfordras utan torde, därest

riksdagen ej har något att erinra mot vad jag nu föreslagit, Kungl. Maj:t äga utfärda erforderliga ändringsföreskrifter.

Vad härefter angår lantmäteristyrelsens förslag att *resekostnads- och traktamentsersättning* skall av statsmedel utgå *vid alla förrättningar och åtgärder, som lantmätaren i tjänsten är skyldig att utföra*, så anför lantmäteristyrelsen åtskilliga skäl för att nuvarande bestämmelser för angivande av de förrättningar, vid vilka rese- och traktamentsersättning må gäldas av statsmedel, äro otillfredsställande. Vid frågans övervägande hade styrelsen funnit det lämpligaste vara ett upptagande av lantmäterikommissionens förslag (se bil. A).

Statskontoret har beträffande denna del av lantmäteristyrelsens framställning i sitt utlåtande den 25 januari 1923 erinrat, hurusom lantmäteristyrelsen framhållit, att det med undantag för vissa jämförelsevis sällan förekommande åtgärder, icke förefunnes någon skillnad mellan styrelsens förslag till ändringar och den rätta innebörden av nu gällande bestämmelser. Därest denna lantmäteristyrelsens uppfattning vore riktig — varom det emellertid icke i förevarande sammanhang syntes tillkomma statskontoret att göra något uttalande — skulle ju de föreslagna förändringarna i författningen redan ur saklig synpunkt vara mindre behövliga. Då härtill komme, att ett bifall till förslaget kunde antagas medföra, att ersättning av statsmedel komme att utgå i större utsträckning än vad nu vore fallet, ansåge sig statskontoret icke kunna biträda styrelsens förslag i förevarande avseende.

För egen del vill jag beträffande lantmäteristyrelsens framställning, under åberopande av vad jag förut i sådant avseende anfört, till en början framhålla, att av statsfinansiella grunder tidpunkten nu icke synes vara den rätta för genomförande av avsevärdare utvidgning av statens gäldande av nu ifrågakvarande kostnader i sammanhang med lantmäteriförrättningar. I viss mån synes också enahanda skäl föreligga för undanskjutande av en sådan omläggning under avvaktan på den nya skifteslagstiftningens framläggande för riksdagen, som av mig åberopats vid behandling av frågan om förändrade grunder för statsbidrag vid lantmäteriförrättningar.

*Departements-
chefen.*

Kostnader för gode män.

Såsom i det föregående nämnts, avser lantmäteristyrelsens nu föreliggande utredningar och förslag jämväl *statens övertagande av vissa Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 139 häft. (Nr 174.)*

kostnader för gode män vid lantmäteriförrättningar, vilka kostnader utgöras av resekostnads- och traktamentsersättning enligt femte klassen i gällande resereglemente.

Rörande vad *tidigare i denna fråga förekommit* i riksdagen eller eljest må här anföras följande:

Lantmäterikommissionen hade i ett, vid tidpunkten för framläggandet till riksdagen av 1919 års förslag rörande omorganisation av lantmäteriväsendet m. m. föreliggande betänkande föreslagit, att kostnaderna för ersättning till gode män vid lantmäteriförrättningar skulle överflyttas å staten samt att för ändamålet anslaget till rese- och traktamentspenningar under nionde huvudtiteln måtte höjas med 200,000 kronor.

I sitt anförande till statsrådsprotokollet vid 1919 års proposition rörande anslag till lantmäteriväsendet uttalade i förevarande avseende dåvarande departementschefen, att, då genom bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om höjd avlöning till lantmäteripersonalen, resekostnadsersättning åt densamma och särskilda statsbidrag i olika avseenden m. fl. åtgärder, staten skulle åta sig en väsentligt ökad del av lantmäterikostnaderna, han icke ansåge sig böra biträda förslaget, att staten därutöver även skulle övertaga kostnaderna för gode män. Dessa kostnader förekomme för övrigt huvudsakligen vid förrättningar, där föremålet vore av jämförelsevis större värde.

Kungl. Maj:ts förslag i nämnda proposition innefattade — i enlighet med vad departementschefen sålunda anfört — icke något medelsäskande för godemanskostnader. Samma ståndpunkt intogs i den framställning om anslag för lantmäteriväsendet, som — efter det 1919 års förslag i dess helhet av riksdagen förkastats — gjordes till 1920 års riksdag.

I motionen nr 390 i andra kammaren upptogs emellertid, såsom i det föregående erinrats, lantmäterikommissionens förslag, och hemställdes, att riksdagen måtte besluta i överensstämmelse därmed.

Riksdagen, som fattade beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, anförde emellertid, att riksdagen hölle före, att skäl talade för, att staten borde i någon vidare mån, än som av Kungl. Maj:t föreslagits och av riksdagen biträtts, bidraga till nedbringande av särskilt de mindre bemedlade sakägarnas kostnader för lantmäteriförrättningar. Däremot vore riksdagen icke övertygad, att detta mål vunnes genom lämnande av statsbidrag till täckande av ersättningen till gode män vid sådana förrättningar på sätt i berörda motion föreslagits utan någon begränsning med hänsyn till fastighetsägarens verkliga behov. Tvärtom hade det syntts riksdagen, som skulle ett realiserande av detta förslag kunna föranleda, att staten i vissa fall nödgades utbetala bidrag, där sådant med hänsyn till sakägarens ekonomiska ställning icke gärna kunde anses av behovet påkallat. Vid sådant förhållande hölle riksdagen före, att fortast möjligt borde utredas, huruvida mindre bemedlade eller obemedlade sakägare lämpligen kunde på andra områden beredas lättnader i de av lantmäteriförrättningar förorsakade kostnaderna, utöver dem, som redan kunde erhållas eller jämlikt riksdagens beslut 1920 ansetts böra lämnas.

Sedermera har riksdagen, på sätt jämväl förut (sid. 4) omförmäls, i skrivelsen nr 9 A 1922 gjort visst uttalande i frågan om statsbidrag till täckande av ersättningen till gode män.

I sin skrivelse den 24 december 1920 anförde *lantmäteristyrelsen* i förevarande fråga huvudsakligen följande.

Beträffande ersättningen till gode männen förekomme, att denna ersättning minst fördubblats under de senare åren till följd av ökade traktamenten och de ökade kostnaderna för fortskaffningsmedlen. Detta föranledde, att denna ersättning för den ekonomiskt mindre väl situerade jordägaren verkade betungande vid lantmäteriförrättningar i allmänhet, och förhållandet borde därför föranleda, att statens mellankomst icke gjordes beroende av förrättningarnas beskaffenhet.

Lantmäteristyrelsen hade kommit till det resultat, att statsbidrag borde vid lantmäteriförrättningar avse även ersättningen till gode männen oavkortad, men att bidrag borde ifrågakomma endast till obemedlade eller mindre omedlade.

Lämpligaste ordningen vunnos, om ifrågakommande statsbidrag till ersättning åt gode män finge, i likhet med kostnaderna för rese- och traktamentsersättning till rikets lantmätare, bestridas av nionde huvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar.

För bidrag till gode männens ersättning borde gälla samma villkor som för bidrag till lantmätarens arvode.

Statskontorets meranämnda utlåtande den 8 februari 1921 var, så vitt rörde frågan om godemanskostnaderna, av följande lydelse.

Lantmäteristyrelsens förslag att av statsmedel jämväl måtte på närmare angivet sätt utgå bidrag till ersättning till de vid statsunderstödda lantmäteriförrättningar biträdande gode män, syntes, då bidrag av statsmedel skulle ifrågakomma allenast beträffande kostnad, som belöpte å mindre bemedlad eller obemedlad sakägare, stå i överensstämmelse med riksdagens anhållan. Statskontoret ifrågasatte emellertid, huruvida dessa kostnader borde, såsom styrelsen föreslagit, bestridas från huvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar, vilket huvudsakligen vore avsett för befattningshavare i allmän tjänst och kappast syntes böra tagas i anspråk för bestridande av kostnader av den beskaffenhet, varom här vore fråga. Snarare syntes de särskilda anslag, som beviljats för bidrag till ifrågavarande lantmäteriförrättningar, härför böra komma till användning.

Ehuru utredning saknades, antog statskontoret, att de kostnader, som bifall till lantmäteristyrelsens förslag förde med sig, icke bleve så betydande, att anledning föreläge att ifrågasätta någon förhöjning i de för statsbidrag till vissa lantmäteriförrättningar för 1921 beviljade och för 1922 föreslagna särskilda anslag.

Kolonisationskommittén däremot har, med hänsyn till de utvidgningar av rätten till statsbidrag vid lantmäteriförrättningar, som i övrigt föreslagits, ansett bidrag till kostnaderna för gode män mindre behöfligt. Det skulle även — enligt kolonisationskommitténs mening — vara förenat med en synnerligen vidlyftig apparat att anordna sådan bidragsmöjlighet. Kommittén hade av sålunda anförda skäl ansett sig icke böra upptaga lantmäteristyrelsens förslag i denna del.

Lantmäteristyrelsen har i skrivelsen den 8 december 1922 anfört huvudsakligen följande.

Statsbidragen till obemedlade och mindre bemedlade komme att verka likformigt och bereda med dem avsedd lättnad först om alla kostnader för förrättningsmännens färder till och från förrättningsställena avskildes och kostnaderna därför antingen *helt* övertoges av statsverket eller sakägarnas deltagande däri bestämdes efter *viss procent* av den efter taxa till lantmätaren utgående ersättningen.

Att nu upptaga lantmäterikommissionens förslag att staten skulle helt och hållet övertaga kostnaderna för gode männen ansåge lantmäteristyrelsen emellertid särskilt under förhandenvarande ekonomiska läge icke kunna ifrågakomma, och riksdagens beslut åren 1919 och 1920 innehölle givetvis, att riksdagen redan då ej ville vara med därom. Anlitande av den senare ovan angivna utvägen (med visst procenttal) medförde, att staten först måtte förskottera gode männen tillkommande ersättning och sedermera av sakägarna uppbära vissa belopp. Givetvis kunde på detta sätt en någorlunda rättvis fördelning av kostnaderna ske, och sakägarnas bidrag kunde givetvis tillmätas så, att statens tillskott av medel icke behövde bliva avsevärt. Härtill komme, att det med denna anordning låte sig lätt göra att framdeles, då det ekonomiska läget bleve bättre, höja statens deltagande uti ifrågavarande kostnader genom att procentuellt sänka sakägarnas tillskott. Å andra sidan kunde framhållas, att genom denna anordning sakägare vid förrättning, där gode männen vore närboende, kunde komma att få vidkännas större utgifter än om nu varande ordning fortfarande bleve gällande. Denna anordning komme emellertid att medföra mycket arbete med granskning av gode männens räkningar och ersättningarnas utbetalning samt med indrivning av sakägarnas bidrag. Lantmäteristyrelsen ansåge därför, att även denna utväg borde lämnas åsido.

Ett ytterligare sätt att vinna ovan angivna syfte vore, att statsverket åtoge sig att betala kostnaderna för gode männens inställelse å förrättningsstället under det sakägarna skulle hava att gälda traktamenten till dem under vistelsen å förrättningsstället. Åtskilligt syntes enligt styrelsens mening tala för en sådan tudelning. Huru stora kostnaderna för staten under denna förutsättning skulle bliva, vore emellertid synnerligen svårt att bedöma. Då styrelsen hyste den uppfattning, att de skulle komma att överstiga 50,000 kronor för år, hade styrelsen trott, att all tanke på att beträda denna väg för närvarande borde övergivnas.

Det förhölle sig emellertid givetvis så, att storleken av det statsbidrag, som lämnades, vore avgörande för frågan, huruvida den enskilde sakägaren finge den hjälp han kunde vara i behov av, oberoende av om bidraget bestämdes i anslutning till lantmätaren eller gode männen tillkommande ersättning. Genom antagande av det förslag, styrelsen framställt i fråga om statsbidrag till hela beloppet av lantmätarens arvode efter taxa, inberäknat lösen för karta och handlingar, komme en högst avsevärd statshjälp att lämnas. Frågan huruvida ytterligare bidrag av statsmedel kunde vara av behovet påkallat bleve beroende därpå, huruvida kostnaderna för gode männen kunde bliva särskilt höga. Undersökning, som för utredning härav verkställdes, gäve vid handen, att man vid valet av gode män i allmänhet sökt att tillse, att sådana måtte finnas inom socknarnas olika delar. Även om det oaktat ersättningen till gode männen vid smärre förrättningar kunde antagas vara en mycket väsentlig utgiftspost, torde det dock endast i undantagsfall och företrädesvis vid förrättning rörande ett avlägset beläget område inträffa, att samma kostnader väsentligt överstege den ersättning sakägaren hade att gälda till lantmätaren. Endast i dylika undantagsfall hölle styrelsen före, att staten borde träda emellan, och hade

styrelsen trott, att såsom lämpligt villkor för statens mellankomst tills vidare kunde stadgas, att statsbidrag till kostnaderna för gode män skulle kunna utgå då samma kostnader överstege dubbla beloppet av ersättningen till lantmätaren, beräknad på sätt styrelsen föreslagit. Genom att i sådant fall medgiva bidrag till godemanskostnaden skapades garanti för att det statsbidrag, som i övrigt lämnades, ej bleve ändamålslost genom den höga ersättning vederbörande hade att gälda till gode männen. Skulle erfarenheten framdeles visa, att den ovan angivna normen vore för snäv, vore det ju lätt att då vidtaga ändring. Under nuvarande förhållanden vore det givetvis angeläget att framgå med största försiktighet.

Lantmäteristyrelsen utginge ifrån, att statsbidrag även för nu ifrågavarande ändamål borde få tillgodonjutas endast av obemedlade och mindre bemedlade, och borde för åtnjutande av detta bidrag stadgas samma villkor och samma procedur, som av lantmäteristyrelsen föreslagits beträffande statsbidrag till ersättningen till lantmätaren. I fråga om beloppet av det statsbidrag, som för ifrågavarande ändamål borde utgå, kunde man välja emellan hela kostnaden, det belopp, som överstege ersättningen till lantmätaren, och det belopp, som överstege dubbla ersättningen till lantmätaren. Härvid hade styrelsen för närvarande stannat vid sistberörda alternativ.

Det komme enligt lantmäteristyrelsens mening icke att möta några svårigheter att ordna denna bidragsverksamhet. På det hela taget borde man kunna nöja sig med av lantmätaren i tjänsteväg lämnade uppgifter, och i överlantmätaren såsom mellanhand vid ansökningarnas prövning och översändande till styrelsen funnes att tillgå en tjänsteman, som, i fall anledning därtill förekomme, lätt kunde göra erforderlig undersökning.

Vid ägostycknings- och avstyckningsförrättningar anlätades gode män i regel endast, då åtgärd erfordrades i fråga om rågångarna för styckningsområdet. Någon anledning befara, att det ovan framställda förslaget om statsbidrag till kostnaderna för gode män för framtiden skulle föranleda, att gode män tillkallades oftare än hittills, föreläge säkerligen icke. Vad anginge förrättningar enligt lagen om enskilda vägar på landet visade verkställd utredning däremot, att särskilt i vissa orter gode män i regel anlätades, ehuru anlåtande av sådana icke vore obligatoriskt. I 14 § nyssnämnda lag stadgades nämligen, att förrättningsmannen skulle, om någon sakägare det äskade, vid förrättningen biträdas av två gode män, vilka av sakägarna eller, om dessa ej samsades, av förrättningsmannen utsåges bland dem, som vore valda till nämndemän eller till ledamöter i ägodelningsrätt eller till gode män vid lantmäteriförrättningar. I detta fall syntes det ej helt och hållet uteslutet, att lantmäteristyrelsens förslag i fråga om statsbidrag till kostnaderna för gode män kunde komma att inverka särskilt på valet av gode män. På grund härav och då gode män vid dessa förrättningar i vissa orter för närvarande anlätades i större utsträckning än som syntes nödigt, hade styrelsen ansett lämpligt, att möjligheten till statsbidrag till gode män vid förrättning enligt ovannämnda lag ytterligare begränsades genom föreskrift att sådant bidrag ej utginge, där sakägarnas antal understege tio eller vägens längd understege en kilometer. Dessa gränser hade styrelsen funnit lämpliga såsom ett uttryck för behov av gode mäns anlåtande. I dessa fall torde arvodet till lantmätaren ej bliva allt för obetydligt och därigenom minskades möjligheten enligt det framställda förslaget att erhålla statsbidrag.

Det torde vara givet, att det förslag, lantmäteristyrelsen nu framställt i fråga

om bidrag till kostnaderna för gode män, i ett jämförelsevis ringa antal fall torde komma att bli tillämpligt. Kostnaderna för förslaget genomförande i denna del komme enligt styrelsens uppfattning icke att överstiga 10,000 kronor. Det finnes emellertid en annan utväg att minska jordägarnas kostnader för gode mäns biträde, och denna vore genom ändring av lagbestämmelserna angående gode mäns anlåtande. Förslag till begränsning i fråga om gode mäns biträde vid jorddelningsförrättningar hade framställts i samband med pågående revision av skifteslagstiftningen. För den händelse Kungl. Maj:t skulle finna, att åtgärder i denna del borde vidtagas fristående och sålunda utan sammanhang med revisionen av skifteslagstiftningen i övrigt, vore lantmäteristyrelsen beredd att jämförelsevis kort tid efter därom erhållen anmodan inkomma till Kungl. Maj:t med förslag i ämnet. I sammanhang därmed torde styrelsen även böra hava att upptaga fråga om eventuellt erforderlig ändring av 14 § i lagen om enskilda vägar på landet.

Vidkommande lantmäteristyrelsens förslag i förevarande del har byråchefen Grubbström anmält *avvikande mening* och därvid anfört huvudsakligen följande.

Lantmäterikommissionen av år 1917 hade framställt förslag om statsbidrag till godemanskostnader och lantmäteristyrelsen hade tidigare ansett sig böra biträda detta förslag, vilket dock hittills icke vunnit statsmakternas bifall. I det övervägande antalet yttranden, som av rikets lantmätare avgivits i fråga om behovet av statsbidrag, tillstyrktes anordnande av bidrag även till förenämnda ändamål. Starka invändningar hade dock försports. Det hade sålunda bland annat framhållits, att godemansinstitutionen, som vore föråldrad och otillfredsställande, borde reformeras innan skyldighet för staten inträdde att bidraga till kostnaderna för gode mäns biträde, att detta biträde förekomme huvudsakligen vid förrättningar, där föremålet för förrättningen vore av större värde, och att då jordägarna beretts så stora kostnads-lindringar i övrigt, det icke torde vara mer än skäligt, att de som närmast finge nytta av förrättningarna vidkändes ifrågasatt kostnader, ävensom att jordägarnas kostnader till gode män i allmänhet icke vore så betungande. Vidare hade påpekats, att granskningen av gode männens räkningar skulle medföra ett omfattande arbete å länens lantmäterikontor och höja kostnaderna till dessa. I ett yttrande, vari dock lantmäteristyrelsens förut framlagda förslag förordades, framhölls, att kolonisationskommitténs förslag om utvidgning av rätten till statsbidrag till lantmäteriförrättningar kompenserade styrelsens förslag om bidrag till gode männens ersättningar.

De skäl, som sålunda anförts mot de ifrågasatta nya bidragen, torde Kungl. Maj:t finna tillräckligt vägande för att i tider, då kraven på statskassan måste begränsas till det nödvändigaste, icke borde tillskapas en ny bidragsform, vars behövlighet måste betraktas som oviss och som icke visat sig vara särskilt eftersträvad av jordägarna själva. Den utvidgning av bidragsmöjligheterna, som i övrigt föresloges, torde ligga vid gränsen av vad för närvarande billigtvis borde fordras och medgivas. Härtill komme emellertid även, att anordnandet av statsbidrag till gode mäns ersättningar, såsom kolonisationskommittén framhållit, måste bli förenad med en synnerligen vidlyftig apparat. Bestyren med räkningars utställande, granskning och likvidering vore omständliga nog, om räkningarna utgaves efter förrättningarnas avslutande. Detta vore emellertid långt ifrån alltid händelsen. Särskilt vid större

förrättningar vore det på grund av flera skäl, varibland det, att ombyte av gode män kunde komma i fråga, vanligt, att godemansarvodet uttoges för varje gång uppskov i förrättningen ägde rum eller gode männen hemförlovades därför att deras biträde tidvis bleve obehövt. Räkningarnas antal bleve härigenom väsentligt ökat.

På grund av sålunda anförda skäl borde tanken på statsbidrag till gode männens ersättningar lämnas åsido.

Statskontoret har i utlåtandet den 25 januari 1923 anført, att statskontoret ansåge sig till fullo böra instämna i de av byråchefen Grubbström anförda betänkligheterna mot lantmäteristyrelsens förslag.

Vidkommande frågan om statens övertagande helt eller delvis av kostnaderna för gode män synas mig de skäl, som 1922 anfördes för undanskjutande då av denna frågas upptagande till definitiv prövning och vilka skäl av riksdagen godtagits, hava sitt fulla berättigande jämväl i år.

*Departement-
chefen.*

Det av lantmäteristyrelsen i dess senaste utlåtande framlagda förslaget innebär visserligen en avsevärd reducering av kostnaderna i jämförelse med det första förslaget, men synes mig å andra sidan icke innehålla en sådan lösning av frågan, att därav kan motiveras dess avgörande nu utan det sammanhang med frågan om den nya skifteslagstiftningen, som ur många synpunkter synes önskvärdt. Jag finner mig alltså icke böra nu förorda någon framställning till riksdagen i frågan.

Vissa kostnader, förenade med inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område.

Jag torde härefter få övergå till frågan om eventuellt påkallade ändringar i kungörelsen den 26 mars 1920 (nr 133) om bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader, förenade med inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område.

De kostnader, som enligt bestämmelserna i nämnda kungörelse kunna bestridas av allmänna medel, äro kostnader såväl till lantmätaren som gode männen för lantmåteriförrättning, varom i lagen förmåles, samt kostnader för fastställandet av inlöst områdes avskiljande och för löseskillings fördelning. Ansökan om dessa kostnaders bestridande av allmänna medel skall göras hos länsstyrelsen samtidigt med ansökan om förordnande för lantmätare att verkställa förrättningen. Vid förstberörda ansökan skall sökanden foga skriftlig, på heder och samvete avgiven uppgift å sina förmögenhetsvillkor och storleken av den familj han har att försörja. Denna uppgift skall vara styrkt genom intyg av offentlig myndighet eller trovärdig person. Ansökan skall bifallas, där sökanden icke äger tillgång till gäldande av ifrågavarande kostnader eller efter deras utgivande skulle sakna medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget och hans familjs uppehälle. Utbetalning sker genom länsstyrelsen, vad angår ersättningen till lantmätaren och gode männen efter det veder-

börliga räkningar inkommit och granskats. Därest sökandens lösningsanspråk blir avvisat, kan han, när skäl därtill provas föreligga, av länsstyrelsen förpliktas ersätta kostnad, som guldits av allmänna medel. Påstående härom skall emellertid väckas av kronans ombudsman i orten inom två år från den dag, då sökandens lösningsanspråk slutligen ogillats.

Länsstyrelsen skall förordna lämplig person, advokat i residensstaden eller tjänsteman hos länsstyrelsen med åliggande att på anmodan lämna nyttjanderätts-havare biträde i ärenden, varom här är fråga. För att kostnadsfritt få anlita denne fordras emellertid beslut av länsstyrelsen efter skriftlig ansökan. Denna skall åtföljas av enahanda intyg för styrkande av behovet, som ovan nämnts för bestridande av allmänna medel av kostnaderna för lantmåteriförrättningen m. m., och desslikes skall ansökningen innehålla uppgift å det område, som ifrågasättes till inlösen, med angivande jämväl av den fastighet, vartill området hör, samt namnet å dess ägare. Ersättning till det förordnade biträdet utbetalas av länsstyrelsen efter granskning av räkning, som skall avgivas säskilt för varje inlösningsärende.

För åren 1920—1922 har för ifrågavarande ändamål beviljats förslagsanslag å extra stat till belopp av 10,000 kronor. Då de anslagna medlen endast i ringa utsträckning kommit till användning, nedsattes anslaget vid 1922 års riksdag till 5,000 kronor. För första halvåret 1923 har såsom förut av mig omnämnts, å extra stat beviljats ett förslagsanslag av 2,500 kronor.

Den av 1922 års riksdag beslutade ändring av 1 § första stycket i lagen den 26 mars 1920 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, som närmast föranlett, att lantmäteristyrelsen anbefallts inkomma med ifrågavarande utredning, innebär, att vederbörande nyttjanderättshavare under angivna förutsättningar äger lösa upplåtet område, därest detta *upplåtits för viss tid samt över tjuugu år i följd innehafts av annan än ägaren*, under det enligt lagens förutvarande lydelse lösningsrätt under i övrigt enahanda förutsättningar förelegat beträffande område, som *upplåtits för viss tid överstigande tjuugu år*. Genom den företagna lagändringen har alltså viss utvidgning införts beträffande lösningsrätten.

Lantmäteristyrelsen, som i ämnet inhämtat yttranden av vederbörande överlantmätare samt länsstyrelserna (se bil. C och D), har, på sätt framgår av vad styrelsen anfört i frågan om förändrade grunder för utgående av statsbidrag vid lantmåteriförrättningar, tänkt sig, att *statsbidrag till lantmätarens arvode* borde bestämmas och utgå i samma ordning som statsbidrag i nämnda del vid andra lantmåteriförrättningar, vid vilka sådant bidrag kunde ifrågakomma. I anledning härav uppkomme frågan, huru i övrigt borde förfaras med den understödsverksamhet, varom bestämmelser meddelats i nämnda kungörelse. Under erinran att redan nu gällde, att nyttjanderättshavare kunde få kostnaderna för gode män guldna av statsmedel, har styrelsen anfört, att styrelsen ansåge någon ändring häri icke böra ske.

I övriga avvseenden har lantmäteristyrelsen anfört i huvudsak följande.

Givet vore, att en nyttjanderättshavare, då hos honom väcktes tanke på att förvärva det område han innehade, hade behov av biträde för att bedöma om lagbestämmelserna vore sådana, att utsikt funnes för honom att kunna realisera sin avsikt. Lika givet vore, att det vid bedömandet härav i regel vore önskvärt att hava tillgång till karta för att få kännedom om belägenheten av särskilt den fastighet, på vilken lägenheten låge. På grund härav torde under nuvarande förhållanden ofta uppstå behov för såväl lägenhetsinnehavaren som hans juridiska biträde att besöka lantmäterikontoret i länet. Det hade därför legat nära till hands för lantmäteristyrelsen att taga i övervägande, huruvida icke rikets överlantmätare skulle kunna åläggas att kostnadsfritt tillhandagå vederbörande med råd och upplysningar i ovan angiven del.

För den händelse detta styrelsens förslag gillades, torde för framtiden något större behov icke komma att finnas av ständigt förordnad person att biträda nyttjanderättshavare i ärenden angående inlösen. Styrelsen funne sig emellertid ej böra i denna del föreslå någon ändring för närvarande. Fall kunde inträffa, då större juridisk insikt verkligen vore av behovet påkallad. Emellertid torde det vara av stor betydelse för lägenhetshavare att åtminstone i mera invecklade fall kunna få biträde även vid själva förrättningen, och styrelsen ansåge, att detta behov borde kunna tillgodoses efter ansökan hos och prövning av länsstyrelsen, som i händelse av bifall borde hava att till lägenhetshavarens biträde förordna förrättningsstället så vitt möjligt närboende lämplig person. Styrelsen hölle före, att med hänsyn till angelägenheten av kostnadsbesparing och jämväl därtill, att vissa lägenhetshavare på det hela taget vore urständssatta att själva utföra talan vid förrättningen, möjlighet borde stå öppen att till biträde förordna även annan än den, som avlagt juridisk examen.

Kostnaderna för sådant biträde liksom kostnaderna för fastställande av inlöst områdes avskiljande samt för löseskillings fördelning borde enligt lantmäteristyrelsens mening fortfarande gäldas av länsstyrelserna. Detta förhållande borde emellertid, så vitt styrelsen vore i tillfälle att bedöma förhållandena, icke stå hindrande i vägen vare sig för att låta alla utgifter utgå från ett under nionde huvudtiteln uppfört anslag till bidrag till jorddelnings- eller lantmäteriförrättningar eller för att i en författning inrymma alla bestämmelser i de ämnen, varom här vore fråga.

Då jag icke ansett mig böra tillstyrka lantmäteristyrelsens förslag till ensartade och gemensamma bestämmelser för statsbidrag vid lantmäteriförrättningar, vilket torde hava utgjort huvudsyftet med styrelsens förslag till ändring av bestämmelserna om statsbidrag vid inlösen av med nyttjanderätt upplåtet område, saknar jag anledning att föreslå någon ändring i grunderna för dessa statsbidrag. Däremot torde, sedan riksdagen behandlat övriga nu ifrågasatta förslag, tagas i övervägande, bland annat, sådan ändring av de för ansökning om statsbidrag meddelade föreskrifter, att ansökningen ej behöver göras samtidigt med ansökan om förordnande för lantmätare.

*Departements-
chefen.*

Då jag härefter slutligen övergår till *frågan om de medel, som må vara erforderliga för de i föreliggande utredningar omförmälda ändamål*, erinrar jag till en början, att övertagandet av kostnaderna för resekostnadsersättning åt tekniska biträden icke ansetts behöva föranleda någon ökning av nionde huvudtitelns anslag till rese- och traktamentspenningar.

Vidkommande kostnaderna i övrigt har *kolonisationskommittén*, i vad angår statsbidrag till lantmäteriförrättningar, beräknat dessa till 250,000 kronor, motsvarande i runt tal en fjärdedel av sammanlagda beloppet av de arvoden, som enligt vederbörande statistik utbetalats för lantmäteriförrättningar, som avslutats under 1921.

Lantmäteristyrelsen har i skrivelsen den 8 december 1922 anfört följande.

Kostnaderna för en bidragsverksamhet efter de grunder lantmäteristyrelsen föreslagit vore givetvis svåra att beräkna. Därvid hade man å ena sidan att taga hänsyn till att möjligheten till erhållande av statsbidrag utsträckts i fråga om de olika slagen av förrättningar och även beträffande beloppet så ock i det avseendet att bidrag i undantagsfall skulle kunna utgå till ersättningen till gode männen, men till att å andra sidan en väsentlig skärpning föreslagits vid prövning av behovet av statsbidrag. Under 1921 hade av de båda anslagen till bidrag till jordavsöndringar och ägostyckningar samt till skiften och hemmansklyvningar utbetalts i runt tal endast 26,000 kronor samt under de elva första månaderna av 1922 i runt tal endast 22,000 kronor. Anledningar till att bidrag utgått i denna jämförelsevis ringa utsträckning borde sökas i att kännedomen om möjligheterna till bidrag ännu ej vore tillräckligt spridd bland allmänheten men framför allt i de olämpliga villkor, som gällde för erhållande av bidrag. Emellertid hölle lantmäteristyrelsen före, att de belopp, vartill ovannämnda båda anslag för närvarande vore bestämda eller tillhoppa 170,000 kronor (150,000+20,000) borde bliva fullt tillräckliga. Kostnaderna för bidragsverksamheten för inlösen av under nyttjanderätt upplåtna områden bleve givetvis beroende av de lagbestämmelser, som kunde komma att gälla. Även om möjligheterna till inlösen utsträcktes enligt det förslag, som förelades 1922 års riksdag, hölle styrelsen emellertid före, att för den statsregleringsperiod, varom här vore fråga, ett belopp av 6,000 å 8,000 kronor vore tillräckligt till ersättning åt biträden vid förrättningarna och att ytterligare 12,000 å 14,000 kronor komme att förslå till övriga kostnader. Anslagsbehovet för förrättningar m m. rörande inlösen av områden, som vore upplåtta under nyttjanderätt, ansåge lantmäteristyrelsen alltså böra beräknas till 20,000 kronor, och hela det anslagsbehov, varom här vore fråga, sammanlagt till 190,000 kronor.

Statskontorets utlåtande den 25 januari 1923 har i denna del huvudsakligen följande innehåll.

Under 1921 och 1922 hade utgifterna å ifrågavarande anslag — för bidrag till jordavsöndringar och ägostyckningar, för bidrag till skiften och hemmansklyvningar, till rättshjälp åt vissa nyttjanderättshavare m. fl. samt för bidrag till utflyttnings- och väganläggningskostnader i sammanhang med skiften och hemmansklyvningar — varit obetydliga och icke på långt när uppgått till de belopp, var-

med anslagen uppförts i riksstaten. Ett undantag härifrån utgjorde anslaget till bidrag till utflyttnings- och väganläggningskostnader i sammanhang med laga skiften och hemmansklyvningar. Å de övriga tre anslagen, vilka för vardera av åren 1921 och 1922 i riksstaten upptagits med tillhoppa 210,000 kronor, hade utgifterna utgjort under 1921 tillsammans omkring 35,000 kronor och under 1922 tillhoppa omkring 32,000 kronor. För i huvudsak de ändamål, för vilka under åren 1921 och 1922 icke — såvitt vid tidpunkten för avlåtande av statskontorets skrivelse vore känt — ifrågakommit utgifter till högre än angivna belopp, föresloge nu lantmäteristyrelsen, att i riksstaten för budgetåret 1923—1924 skulle uppföras ett förslagsanslag av 190,000 kronor.

I riksstaten för första halvåret 1923 vore för berörda ändamål uppförda, för år räknat, under andra huvudtiteln till rättshjälp m. m. åt vissa nyttjanderättshavare 5,000 kronor samt under nionde huvudtiteln till bidrag till jordavsöndringar och ägostyckningar 20,000 kronor och till bidrag till skiften och hemmansklyvningar 150,000 kronor eller tillhoppa 175,000 kronor.

Därest någon förändring i gällande bestämmelser angående statsbidrag till jorddelningsväsendet icke komme till stånd, syntes ifrågavarande anslag böra i riksstaten för budgetåret 1923—1924 upptagas icke med högre utan snarare med lägre belopp än de, med vilka anslagen, för år räknat, upptagits för första halvåret 1923. Anslagen syntes vidare icke böra, på sätt lantmäteristyrelsen hemställt, sammanslås till ett gemensamt anslag. Däremot torde det knappast vara något att erinra mot, att anslaget till rättshjälp m. m. åt vissa nyttjanderättshavare överflyttades från andra till nionde huvudtiteln.

Det under nionde huvudtiteln uppförda anslaget till bidrag till utflyttnings- och väganläggningskostnader i sammanhang med skiften och hemmansklyvningar syntes — såsom lantmäteristyrelsen jämväl ansett — böra i riksstaten för budgetåret 1923—1924 upptagas med oförändrat belopp eller 100,000 kronor.

För egen del finner jag skäl icke föreligga att på sätt ifrågasatts sammanslå vare sig anslagen till jordavsöndringar och ägostyckningar samt till skiften och hemmansklyvningar eller dessa anslag med anslaget till rättshjälp m. m. åt vissa nyttjanderättshavare.

*Departements-
chefen.*

Däremot synes överflyttande av sistnämnda anslag från andra till nionde huvudtiteln hava visst fog för sig.

Beträffande därefter de belopp, som må vara för nästkommande statsregleringsperiod erforderliga, läser anslaget till utflyttningar och väganläggningar böra upptagas med oförändrat belopp eller 100,000 kronor.

De båda andra nu under nionde huvudtiteln uppförda anslagen till bidrag till lantmäteriförrättningar torde däremot, även efter de förändringar beträffande grunderna för statsbidrags utgående, som av mig förordats, kunna tåla viss reducering. Att i sådant avseende åstadkomma en exakt beräkning läser vara ytterst vanskligt, men det vill, att döma av den inskränkta omfattning, vari dessa anslag anlitas, sy-

nas, som skulle säkerhet föreligga för anslagens tillräcklighet, därest anslaget till bidrag till jordavsöndringar och ägostyckningar, vilket 1922 undergått viss sänkning, upptages till 17,000 kronor och det andra anslaget till 100,000 kronor.

Vidkommande slutligen anslaget till rättshjälp m. m. åt vissa nyttjanderättshavare synes detsamma, med avseende å den utvidgning av rätten till inlösen, som 1922 års riksdag beslutat, böra något höjas. Att öka anslaget i sådan grad, som av lantmäteristyrelsen beräknats, synes dock ej erforderligt. Behovet synes mig böra vara vederbörligen tillgodosett, därest ett belopp av 9,000 kronor anvisas för ändamålet.

Under återopande av vad ovan anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels i riksstaten uppföra *ordinarie förslagsanslaget* till bidrag till jordavsöndringar och ägostyckningar, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordade i viss mån förändrade grunder, med kronor 17,000,

dels i riksstaten uppföra *ordinarie förslagsanslaget* till bidrag till skiften och hemmansklyvningar, att utgå i huvudsaklig överensstämmelse med av mig förordade i viss mån förändrade grunder, med kronor 100,000,

dels i riksstaten uppföra *ordinarie förslagsanslaget* till bidrag till utflyttnings- och väganläggningskostnader i sammanhang med skiften och hemmansklyvningar med kronor 100,000,

dels ock till bestridande av kostnader för de i lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område omförmälda lantmäteriförrättningar samt övriga med områdes inlösen enligt nämnda lag förenade utgifter ävensom till beredande av erforderligt biträde åt nyttjanderättshavare i ärenden angående sådan inlösen anvisa för budgetåret 1923—1924 ett *extra förslagsanslag* av kronor 9,000

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Allan Tigerschiöld.

*Bilaga A.***Lantmäteristyrelsens förslag ifråga om ändring av förordningen den 31 december 1920 (nr 909) angående distriktslantmätare m. fl. tillkommande rese- och traktamentsersättning (resereglemente för lantmätare).**

Statens bidrag till kostnaderna för lantmäteriförrättningar äro dels sådana, som utgå oberoende av sakägares ekonomiska ställning, och dels sådana, som gjorts beroende därav. För att emellertid dessa senare skola verka likformigt och bereda den lättnad, som därmed avsetts, är det nödvändigt, att vederbörande icke måste i andra delar gälda några kostnader, som med honom i ekonomiskt avseende likställda personer för enahanda eller liknande förrättningar icke hava att gottgöra. Förhållandena äro emellertid för närvarande icke så ordnade, att detta blir fallet. Detta syfte kan uppnås först då alla kostnader för förrättningsmännens färder till och från förrättningsställena avskiljas och kostnaderna därför antingen helt övertagas av statsverket eller sakägarnas deltagande däri bestämmes efter grunder, som äro oberoende av resornas längd exempelvis efter ett visst procenttal av den efter taxa till lantmätaren utgående ersättningen.

Genom att statsverket åtagit sig att i princip gälda kostnaderna för lantmätarnas och deras biträdens resor till och från förrättningsställena samt även traktamenten till denna personal har ett mycket betydelsefullt steg tagits i riktning mot ovan omnämnda mål. För att detta helt skall vinnas, erfordras emellertid dels att vissa oegentligheter och inkonsekvenser undanröjas, som vidlåda bestämmelserna om statens gäldande av rese- och traktamentsersättningen till lantmäteripersonalen, dels ock att statsverket åtager sig att gälda kostnaderna för gode männens resor samt jämväl för traktamenten till dem åtminstone under resorna. Sistberörda fråga skall styrelsen behandla längre fram och upptager styrelsen därför här till behandling endast frågan om undanröjande av ovanberörda oegentligheter och inkonsekvenser i förordningen av den 31 december 1920 angående distriktslantmätare m. fl. tillkommande resekostnads- och traktamentsersättning eller resereglementet för lantmätare (nr 909).

På sätt framgår av den bifogade redogörelsen för tillkomsten av sistberörda förordning m. m. hade 1917 års lantmäterikommission föreslagit, att på eget ansvar arbetande lantmätare så ock tjänstemedhjälpare samt sådant tekniskt biträde och sådan elev, som med tillstånd av lantmäteristyrelsen beagnades, skulle åtnjuta ersättning för resekostnader samt traktamentsersättning vid förrättning, som lantmätare på grund av gällande instruktion eller annan författning vore skyldig att utföra, samt att denna personal sålunda tillkommande ersättning skulle utgå av allmänna medel. Häri gjordes av

Eders Kungl. Maj:t och riksdagen den ändring, att resekostnadsersättning till tekniskt biträde och elev icke skulle utgå av statsmedel. Då tekniskt biträde redan förut var berättigat till reseersättning, har följden blivit, att sakägarna hittills fått vidkännas kostnaderna för tekniska biträdens resor. Bestämmelse härom finnes införd i ovan angivna förordning. Till elev har städse icke utgått någon ersättning för resor.

Vad angår det förhållandet, att sakägarna för närvarande äro skyldiga att utgiva resekostnadsersättning till lantmätarens tekniska biträden, den inkomsekvens, vartill detta förhållande lett, samt angelägenheten av att vinna ändring i förhållandet tillåter sig lantmäteristyrelsen hänvisa till sin ovan omnämnda framställning i ämnet den 13 januari 1921, däröfver avgivna utlåtande av statskontoret och de sakkunniga, som tillkallats för revision av det allmänna resereglementet, samt gjorda uttalanden inom lantmäterikåren. Till vad sålunda i ämnet anförts har lantmäteristyrelsen nu intet att tillägga utom att styrelsen finner sig böra hemställa om ändring.

Under år 1921 anlätades tekniska biträden under sammanlagt 281 månader och under år 1922 har den sammanlagda anställningstiden beräknats till 520 månader. Resekostnaderna för de tekniska biträdena uppgingo under år 1921 i runt tal till 9,000 kronor och hava för år 1922 beräknats till 18,000 kronor.

Till följd därav att antalet examinerade lantmätare ökas och behovet av tekniska biträden därigenom minskas, komma utgifterna för statsverket till följd av ett beslut om statens övertagande av resekostnaderna för lantmätarnas tekniska biträden att successivt minskas. Skulle det emellertid anses, att en bestämmelse bör meddelas om maximiantalet månader för år för anställande av tekniska biträden, vågar styrelsen i överensstämmelse med sitt uttalande i sin ovanberörda framställning den 13 januari 1921 för närvarande ej föreslå lägre antal än 500.

På sätt inhämtas av ovanberörda härvid fogade redogörelse utgingo ovannämnda sakkunniga uti sitt utlåtande angående lantmäterikommissionens förslag till resereglemente för lantmätare från den princip, att staten borde gälda kostnaderna för ifrågavarande personals resor och traktamenten endast i fråga om förrättningar, med vilka ett allmänt intresse på något sätt vore förenat, samt vidare från, att riksdagens avsikt varit att stödja jordbrukets och egnahemsbildandets intresse. Dessa sakkunniga föreslogo därför, att statsverket för framtiden borde bestrida ifrågavarande kostnader endast beträffande förrättning, för vars utförande författningens enligt erfordrades förordnade av länsstyrelse, samt beträffande förrättning för avsöndring av lägenhet. Enligt de sakkunnigas eget uttalande omfattade deras förslag laga skifte, hemmansklyvning, ägoutbyte, rågångsförrättning, ägostyckning, förrättning rörande väg, förrättning för upplåtelse av lägenhet med vattenfallsrätt, utmålsförrättning, mantalssättning, förrättning för prövning av nyttjanderättshavares lösningsrätt, tomtmätning, avstyckning samt undersökning enligt 2 och 3 mom. i kungörelsen den 17 maj 1917 rörande bolags och förenings rätt att förvärva fast egendom.

Uti sitt utlåtande över de sakkunnigas förslag framhöll lantmäteristyrelsen, att styrelsen icke kunnat finna stöd för de sakkunnigas uppfattning att i

riksdagens beslut låge en avsikt att endast stödja jordbrukets intresse. Av förarbetena syntes man tvärt om kunna draga den slutsats, att man kommit till insikt om lantmäteriets samhällsnyttiga uppgift för det ekonomiska livet i allmänhet liksom för rättssäkerheten, och att det vore denna insikt, som föranlett, att man icke inlåtit sig på att särskilja och gynna några särskilda klasser av förrättningar. Vid beslutens fattande torde man enligt styrelsens mening även hava tänkt på, att det behov av biträde av lantmätare, som förelåge för den enskilde, borde tillhandahållas honom mot en så vitt möjligt likformigt beräknad kostnad, vilket givetvis icke bleve fallet, om den ena för resor och traktamenten hade att erlægga ett mähända ansenligt belopp, som en lantmätaren närboende person undginge. På grund härav och andra av styrelsen anförda skäl hölle styrelsen före, att vid avgränsningen av de fall, då statsverket skulle gälda ifrågavarande kostnader, med hänsyn såväl till innebördn av riksdagens beslut i ämnet som till angelägenheten av att få en rationell bestämmelse till stånd, måste uppsökas en annan väg än den, varpå ovan nämnda sakkunniga slagit in, och föreslog styrelsen, att bestämmelserna på ifrågavarande område borde anslutas till vad det åläge lantmätaren att såsom tjänstesak utföra samt att bestämmelserna härom borde avvägas så, att till lantmätares tjänsteåliggande icke hänfördes något, som saknade anknytning till det allmännas intresse.

Det av Eders Kungl. Maj:t den 31 december 1920 utfärdade resereglementet för lantmätare (nr 909) stadgar emellertid, att ifrågavarande personal med ovan angivna undantag beträffande tekniska biträden och elever äger att för tjänsteförrättningar och därav föranledda resor åtnjuta resekostnads- och traktamentsersättning och att denna skall gäldas av statsmedel 1) vid förrättning, som på grund av vederbörligt förordnande utföres enligt skiftesstadgan eller annan angående delning av jord på landet gällande författning, 2) vid förrättning, som på grund av vederbörligt förordnande utföres utom planlagt område enligt 5 eller 6 kapitlet i lagen om fastighetsbildning i stad, 3) vid förrättning, som avser avsöndring av lägenhet, samt 4) vid förrättning, som jämlikt 13 § i kungörelsen den 31 december 1920 (nr 912) angående villkor för erhållande av statsbidrag till lantmäteriförrättningar utföres för kontroll å utflyttning eller vägranläggning.

Bestämmelsen under 1) här ovan synes man rätt allmänt inom lantmäterikåren hava tolkat synnerligen restriktivt. Exempelvis har man därunder icke velat hänföra förrättning enligt lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, ehuru dylik förrättning givetvis avser jorddelning. Vidare synes man utgå ifrån, att bestämmelsen ifråga endast avser rena jorddelnings- och rågångsförrättningar och att under densamma därför icke skulle falla förrättningar, som avses i 11 § skiftesstadgan. Där stadgas emellertid att den, som sådant åstundar, är berättigad att erhålla tjänstebiträde av lantmätare även för annat ändamål än laga skifte såsom för rågångs uppgående, ägoutbyte emellan angränsande byar och hemman, ägors avmätning och indelning, avvägningar, hägnaders och vägars upp-mätning och fördelning, upprättade kartors och uträkningars granskning eller annat dylikt. Vid den sorgfälliga granskning, som lantmäteristylelsen ägnat förarbetena till ifrågavarande bestämmelser, har styrelsen emellertid kommit

till det resultat, att ovanberörda restriktiva tolkning saknar stöd i förarbetena och att det säkerligen icke varit Eders Kungl. Maj:ts mening att inskränka statens övertagande av ifrågavarande kostnader mer än vad ovanberörda sakkunniga föreslagit. Så bleve emellertid fallet genom godtagande av ovan förordade restriktiva tolkning. Genom den lydelse bestämmelserna i fråga fått torde däremot, jämväl med hänsyn till att genom kungörelsen den 7 maj 1918 bestämts, att traktamentsersättning skulle utgå av statsmedel till ifrågavarande personal vid alla tjänsteförrättningar, hava varit Eders Kungl. Maj:ts mening att gå en medelväg mellan lantmäterikommissionens av lantmäteristyrelsen understödda förslag och de sakkunnigas mening. Med anledning härav bör enligt lantmäteristyrelsens uppfattning första punkten anses omfatta även förrättningar, som avses i 11 § skiftesstadgan, dock under förutsättning att förordnande utfärdats av länsstyrelsen. Några andra förrättningar än sådana känner nämligen skiftesstadgan icke till.

Vad angår bestämmelsen under 2) eller förrättning, som på grund av vederbörligt förordnande utföres utom planlagt område enligt 5 eller 6 kapitlet i lagen om fastighetsbildning i stad, må först och främst framhållas såsom otillfredsställande, att tomtmätning eller förrättning enligt 2 kapitlet i berörda lag icke medtagits. Redan dess egenskap av gränsbestämnings- eller rägångsförrättning hade enligt lantmäteristyrelsens mening bort föranleda dess medtagande, och ännu mer framträder det berättigade däri, om man tar i betraktande, att dylik förrättning i övervägande antalet fall är ett led i skeende ny fastighetsbildning och i regel förutsättning för erhållande av lagfart samt därigenom till sin natur i mångt och mycket jämförlig med de olika slagen av styckningsförrättningar. För föreskriften att förrättning, varom här är fråga, skall utföras utom planlagt område har lantmäteristyrelsen förgäves sökt efter annat motiv än bestämmelserna i 13 och 20 §§ i allmänna resereglementet, dels att resekostnadsersättning ej må beräknas för färd inom stads, köpings eller annat därmed jämförligt samhälles planlagda område, dels att traktamente ej må åtnjutas för extra förrättning, vilken det åligger någon att verkställa på grund av innehavande ämbete eller tjänstebefattning och som utföres inom det planlagda området för stad, köping eller annat därmed jämförligt samhälle, varest förrättningsmannen är bosatt, eller, där förrättningsmannens bostad är belägen inom nämnda planlagda område, på ett avstånd ej överstigande 2 kilometer från gränsen för detta område. Då allmänna resereglementets bestämmelser enligt uttryckligt stadgande skola gälla även för ifrågavarande personal, där ej i specialförfattningen (resereglementet för lantmätare) annorlunda föreskrives, synes innebörden av ifrågavarande bestämmelse ej bliva annan än att lantmätare, som är mättningsman i en stad eller ett samhälle, där han bor, är berättigad till traktamente av statsmedel vid förrättning inom samhället, så snart förrättningen angår område utanför stadsplanen, samt att lantmätare, som är bosatt å annan ort, äger bekomma reseersättning och traktamente av statsmedel för förrättning utom stadsplanegränsen men exempelvis ej för en avstyckningsförrättning, som avser område inom det planlagda området. När härtill kommer, att det är omöjligt för de myndigheter, som skola granska räkningar å rese- och traktamentsersättningar, att utan tidsödande undersökning som för övrigt förutsätter tillgång till förrättnings-

akter och stadsplanekartor, avgöra, huruvida en förrättning angår område utom eller inom det planlagda området eller huruvida området i fråga måhända faller dels inom dels utom stadsplanegränsen, torde olämpligheten av ifrågavarande bestämmelse tydligt framstå.

Ovan omförmälda sakkunniga framhöllö i anledning av bland dem uppkommen meningsskiljaktighet, huruvida förrättningar enligt 2 och 5 kapiteln i fastighetsbildningslagen borde medtagas eller icke, det allmänintresse, som finge anses förknippat med dessa förrättningar, vikten av att de bleve utförda på ett behörigt och i rättssäkerhetens intresse tillfredsställande sätt, samt deras natur av verkliga lantmåteriförrättningar. Det syntes dem även befogat, att ersättning i förevarande fall utginge av statsmedel särskilt med hänsyn till förrättningarnas likartade beskaffenhet med andra lantmåteriförrättningar. Följden skulle eljest bliva den, att de mindre städerna och de stadsliknande samhällena, som hade mindre förmåga än de större att bära ifrågavarande kostnader, finge vidkännas dessa och att de enskilda fastighetsägarna komme att själva få svara för desamma. Att på detta sätt, i det hänseende varom här vore fråga, försätta fastighetsägarna i de mindre städerna och stadsliknande samhällena i en sämre ställning än fastighetsägarna på landet, syntes de sakkunniga icke påkallat och knappast med rätt och billighet överensstämmande.

Uti dessa uttalanden anser sig lantmåteristyrelsen obetingat böra instämma.

Slutligen torde avseende böra fästas vid de uttalanden, som gjorts inom lantmåterikåren ej minst vid vad som anförts i fråga om de svårigheter, vilka äro förenade med tillämpningen av bestämmelserna om fördelning av kostnaden mellan förrättningar, som utföras under en och samma resa.

Av vad nu anförts torde vara tydligt, att bestämmelserna på ifrågavarande område äro otillfredsställande och tarva ändring. Vid övervägande av frågan i vad riktning ändringen bör gå har styrelsen icke kunnat komma ifrån att upptagande av lantmåterikommissionens förslag är det lämpligaste. Då detta förslag innebär, såsom redan ovan meddelats, att rese- och traktamentsersättning till ifrågavarande personal skall utgå av statsmedel vid alla tjänsteförrättningar, som lantmätare är skyldig att utföra, blir räckvidden av ett sådant stadgande givetvis beroende av vilka förrättningar, som äro att anse såsom tjänsteförrättningar. Bestämmelser härom äro meddelade i 53 § 1 mom. i gällande lantmåteriinstruktion. Jämlikt detta författningsrum åligger distriktslantmätare:

a) att verkställa alla de förrättningar eller åtgärder, vartill han av länsstyrelse författningen enligt förordnas,

b) att, då han därtill kallas, såsom sakkunnig biträda domstolar eller andra myndigheter i länet, samt

c) att på sökandes begäran dels tillhandagå med åtgärder, som erfordras för avsöndring av jord, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet, dels upprätta sådana kartor och meddela sådana bevis, som sökande enligt lag eller författning har att föga vid vissa ansökningar, dels utgiva bestyrkta kopior och avskrifter eller utdrag av kartor och handlingar, som distriktslantmätaren har i sin vård, dels meddela på dylika kartor och handlingar grundade bevis.

Vad angår förhållandena på landet torde med den tolkning styrelsen på

sätt ovan meddelats funnit böra givas åt nu gällande bestämmelse att ifrågavarande ersättning skall gäldas av statsmedel vid förrättning, som på grund av vederbörligt förordnande utföres enligt skiftesstadgan eller annan angående delning av jord gällande författning någon skillnad icke förefinnas emellan denna bestämmelse och ovanstående under a) upptagna bestämmelse. Och vad beträffar förrättningar enligt fastighetsbildningslagen anser styrelsen på grund av vad ovan anförts anledning saknas såväl att göra skillnad mellan planlagt och icke planlagt område som att undantaga förrättningar enligt 2 kap i samma lag. Resereglementet för lantmätare äger icke tillämpning i fråga om inställelse vid domstol såsom sakkunnig, och om lantmätaren i undantagsfall kallas att såsom sakkunnig biträda andra myndigheter i länet, torde vara klart, att statsverket bör bestrida kostnaderna. Om rese- och traktamentskostnaderna därvid komma att utgå från det ena eller andra anslaget torde vara likgiltigt.

Någon skillnad i förhållande till gällande ordning kan däremot inträda i händelse ifrågavarande kostnader undantagslöst skola bestridas av allmänna medel även i fall, som avses ovan under e). Därvid kommer först i betraktande, att staten för närvarande gäldar kostnaderna i fråga om förrättning, som avser avsöndring av lägenhet. Även denna bestämmelse synes emellertid hava tolkats i viss mån restriktivt. Att döma av uttalanden av överlantmätaren i Västerbottens län har man nämligen ansett, att samma kostnader icke kunna utgå av statsmedel för uppmätning och uppgörande av plan för blivande upplätelser i närheten av tätare bebyggda platser. Det torde dock vara klart, att då det givetvis är ett allmänt intresse, att dylika upplätelser ske planmässigt och med hänsyn till en framtida eventuell utveckling till en samhällsbildning statsverket ej bör undandraga sig att medverka härtill. Ett utbyte av nuvarande bestämmelse mot föreskrift om skyldighet för lantmätare att tillbandagå med åtgärder, som erfordras för avsöndring av jord, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet är på samma gång detsamma är av behovet påkallat enligt lantmäteristyrelsens mening närmast att likställa med ett förtydligande. Såvitt styrelsen kunnat finna ligger det för övrigt nära till hands antaga, att samma resultat i tolkningsväg kunde vinnas med bibehållande av nuvarande bestämmelse i ämnet.

I sakens natur ligger, att några resekostnader och traktamentsersättningar icke kunna föranledas av lantmätares skyldighet att utgiva bestyrkta kopior och avskrifter eller utdrag av kartor och handlingar, som lantmätaren har i sin vård, samt att meddela på dylika kartor och handlingar grundade bevis. Dessa tjänsteåligganden kunna därför i detta sammanhang lämnas åsido.

Härefter återstår endast åliggandet att upprätta sådana kartor och meddela sådana bevis, som sökande enligt lag eller författning har att foga vid vissa ansökningar. I denna del förekommer den egentliga skillnaden mellan nuvarande bestämmelse och den av lantmäteristyrelsen ovan föreslagna.

Ett slag av sådan förrättning finnes upptaget i förordningen eller förrättning, som jämlikt 13 § i kungörelsen den 31 december 1920 angående villkor för erhållande av statsbidrag till lantmäteriförrättningar utföres för kontroll å utflyttning och väganläggning. Ytterligare två slag av dylika förrättningar finnas omförmälda i ovan refererade uttalanden från lantmätarhåll, nämligen

dels uppgörande av förslag till ägostyckning som avses i 2 § i lagen om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning, dels uppmätning, kartläggning och beskrivning av område, som ifrågasatts att upplåtas på viss tid från ecklesiastika boställen. I förra fallet är åtgärden givetvis att betrakta såsom en del av en ägostyckningsförrättning, och det innebär, såsom även framhållits, givetvis en orättvisa mot befolkningen i de län, där sistberörda lag är gällande, att statsverket icke bestrider kostnaderna för lantmätarens resor och traktementsersättningen vid åtgärder av berörda slag. Och vad angår upplåtelse på arrende från ecklesiastika boställen ligger jämförelse med jordavsöndring så snubblande nära, att man torde kunna anse det ligga i sakens natur, att staten bör gälda kostnaderna i dylika fall.

De återstående fall, som äro tänkbara och som kunna föranleda inställelse å stället och vid vilka alltså kostnad för resor och traktement kan ifrågakomma, inskränka sig, så vitt lantmäteristyrelsen kunnat finna, till åtgärder, som sammanhånga med expropriation. Redan i den omständigheten att expropriationsrätt medgivits ligger emellertid ett erkännande av att företaget är allmännyttigt. Då härtill kommer, att staten har samma intresse av att i fråga om de sakrättsliga förhållandena ordning och reda vinnes vid expropriation som vid avsöndring, synes det lantmäteristyrelsen påtagligt, att skäl saknas att undantaga åtgärder av nu ifrågavarande slag från det statsunderstöd, som består i att staten bekostar lantmätarens resor och traktementen.

Lantmäteristyrelsen anser sig härmed hava givit fullgiltiga skäl för sitt förslag, att de nuvarande bestämmelserna i fråga om de förättningar, vid vilka kostnaderna för ifrågavarande personals resor och traktementen böra utgå av statsmedel, böra utbytas mot bestämmelse, att så bör ske vid alla tjänsteförrättningar, eller med andra ord vid alla förrättningar och åtgärder, som lantmätare är skyldig att utföra.

Jämlikt 16 § i resereglementet för lantmätare äger detsamma icke tillämpning i fråga om syneförrättningar, som omförmälas i 10 kap. 32 § vattenlagen och i 7 § i lagen den 11 juni 1920 om vad vid anläggande av järnväg eller spårväg bör iakttagas till tryggnad av närliggande marks torrläggning. Uti 5 § i nådiga kungörelsen den 10 mars 1922 (nr 103) angående gottgörelse åt synemän vid vissa syneförrättningar äro bestämmelser numera meddelade även beträffande rese- och traktementsersättning åt synemän vid ovannämnda slag av förrättningar. Detta förhållande torde böra uppmärksammas vid utfärdande framdeles av ändringar i resereglementet för lantmätare.

Inom lantmäterikåren har, utöver vad ovan meddelats, uppmärksamheten blivit fäst på behovet av förtydligande av en eller annan bestämmelse i ifrågavarande förordning. Spörsmålen i fråga gälla mindre viktiga detaljer och hava de därför här förbigåtts. Lantmäteristyrelsen antager emellertid, att Eders Kungl. Maj:t vid den ändring av förordningens bestämmelser, som bliver en följd av ett gillande av styrelsens ovan omförmälda förslag, skall finna sig oförhindrad att till prövning upptaga även dessa eller andra spörsmål beträffande ändring i författningens detaljföreskrifter, som av erfarenheten kunna finnas påkallade.

Med undantag av vissa jämförelsevis sällan förekommande åtgärder föreligger enligt vad ovan visats ingen skillnad mellan lantmäteristyrelsens

förslag till ändringar och den rätta innebörden av nu gällande bestämmelser. Den ökning i kostnad för statsverket, som blir följden av ett godtagande av lantmäteristyrelsens förslag kan därför anses skäligen betydelselös och torde icke i och för sig behöva föranleda någon höjning av nionde huvudtitelns anslag till resor och traktamenten. I betraktande av storleken av samma anslag håller styrelsen före, att någon höjning icke heller är påkallad av eventuellt övertagande av staten av kostnaderna för de tekniska biträdenas resor.

Bilaga B.

Lantmäteristyrelsens redogörelse för av överlantmätarna avgivna yttranden 1920.

Några av överlantmätarna hava ägnat uppmärksamhet åt de redan beviljade anslagen och villkoren för erhållande av bidrag från desamma. Tvänne överlantmätare hava därvid framställt erinringar mot villkoret om viss maxiareal för erhållande av bidrag. T. f. överlantmätaren i Västerbottens län har i denna del framhållit, att till följd av detta villkor anslaget till skiften och hemmansklyvningar komme endast en del kustbyar inom länet med ringa skogstillgång till godo, under det att många hemman med relativt stor areal avrösningsjord på grund av dennas dåliga beskaffenhet vore i större behov av bidrag än hemman med mindre areal samt jämförelsevis stora inägor och god skogsmark.

Flera av överlantmätarna hava yttrat sig i fråga om anslaget till bidrag till utflyttningar och väganläggningar. Så har överlantmätaren i *Södermanlands län* uttalat den mening, att till följd av arbetsprisernas stegring bidrag från detta anslag borde utgå med $\frac{2}{3}$ av kostnaden. Överlantmätaren i *Jönköpings län* har framhållit, att i Småland mycket återstode att skifta, vilket berodde på rädsla för kostnaderna särskilt för utflyttningarna. Hänsyn till dessa föranledde, att nödiga och nyttiga utflyttningar undvekes. Höjning av bidragen till $\frac{3}{4}$ av kostnaderna borde ske i fråga om laga skiften, men däremot ej i fråga om hemmansklyvningar med anledning därav, att vid dessa byggnadsplatserna ofta i förväg utvalts av jordägarna själva. Bidragen borde utgå efter samma grund till alla delägare. Överlantmätaren i *Värmlands län* betonar däremot att, om större statsbidrag till utflyttningskostnaderna, exempelvis intill $\frac{3}{4}$ beviljades vid hemmansklyvningar, detta skulle föra med sig, att skiftesläggningarna vid dessa förrättningar bleve utförda på ett för ägornas brukning lämpligare sätt. Överlantmätaren i *Kopparbergs län* har fäst uppmärksamheten på, att utflyttningskostnaderna inom övre Dalasocknarna bleve mer betungande än inom landet i övrigt. Statsbidraget inom dessa socknar borde därför utgå med $\frac{3}{4}$ av kostnaderna, och borde bidrag få åtnjutas av samtliga delägare, enär en utflyttning vore en minst lika stor olägenhet för den burgne delägaren som för övriga. Slutligen har förste lantmätaren i

Norrbottnens län framhållit, att utflyttningar och därmed följande nyodlingar borde så mycket som möjligt uppmuntras, varför åtminstone vad Norrbottens län anginge bidrag av statsmedel till utflyttning och väganläggning borde utgå med $\frac{3}{4}$ av kostnaden, varjämte han ifrågasatt, om ej staten borde helt och hållet bestrida kostnaderna härför för jordägare, vilkens andel i samma kostnader bleve allt för betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning.

Tjugoen av rikets överlantmätare hava uttalat sig för statens övertagande helt eller delvis av kostnaderna för gode männen. Såsom motiv har härvid framhållits, att dessa kostnader genom ändringarna i resereglementet och de ökade kostnaderna för fortskaffningsmedel stegrats högst avsevärt samt att beloppet av dessa kostnader berodde mindre på förrättningarnas omfång än på förrättningarnas läge. Kostnaderna bleve vid en stor förrättning med centralt läge jämförelsevis obetydliga, men utgjorde den mest betungande utgiftsposten vid en liten, avsides belägen förrättning. Vid en sådan överstege de ersättningen till lantmätaren. Emellertid hava tre av överlantmäterna ifrågasatt statens övertagande av kostnaderna för gode männen helt och hållet, under det flertalet av övriga, som yttrat sig i frågan, föreslagit statsbidrag endast till mindre bemedlade och obemedlade.

I fråga om vilka slag av förrättningar, vid vilka statsbidrag till ersättning till gode männen borde ifrågakomma, har framhållits laga skiften, hemmansklyvningar, ägostyckningar, ägoutbyten, rågångsförrättningar och förrättningar enligt lagen om enskilda vägar på landet. Vad rågångsförrättningar angår har erinrats dels om de talrika upplåtelseerna av lägenheter från kronodomäner, i fråga om vilkas utstakning köparen finge ensam betala kostnaden, dels om det otillfredsställande förfarande, som tidigare gällt rörande avsondring och som gjorde gränsbestämning nödvändig, dels att rågångsförrättningarnas uppgift vore att fastslå ett rättsförhållande och att jämförelse därför kunde sökas med bestämmelserna om fri rättegång, dels ock att dessa förrättningar efter nya mättningsförordningens tillkomst bleve mera tidsödande och kostsamma än förut. Beträffande förrättningar enligt lagen om enskilda vägar på landet har erinrats om det bedrövliga skick, vari flertalet enskilda utfartsvägar eller byavägar funne sig och angelägenheten av ett statsingripande för vinnande av bättre förhållanden i denna del.

Mer än hälften av rikets förste lantmätare hava uttalat sig för statshjälp till bestridande av kostnaderna för uppodling av odlingsmark, som ingått i skifte. Härvid har framhållits, att sådan mark vid skiften och klyvningar ofta upptoges i allt för liten utsträckning, vilket berodde på kostnaderna för dess uppodling och strävandena att nedbringa odlingslikviderna. Härigenom påverkades emellertid skiftesläggningarna på ett ofördelaktigt sätt. Då marks uppodling vore en hela landets självförsörjning rörande fråga, har föreslagits, att statsbidrag i viss utsträckning, exempelvis till 40 procent av odlingskostnaderna borde utgå för all vid förrättningarna upptagen odlingsmark och dessutom till mindre bemedlad och obemedlad person med respektive 10 och 20 procent. Emellertid har även ifrågasatts, att bidrag utan återbetalningsskyldighet endast borde ifrågakomma till obemedlade och mindre bemedlade, men däremot lån på fördelaktiga villkor till andra. I anslutning härtill har erinrats, att den omläggning av diken och den flyttning av stängsel, som bleve

en nödvändig följd av skiftet, borde i fråga om statsbidrag likställas med odlingskostnader.

Förste lantmätaren i *Malmöhus län* har framhållit behövligheten av statsbidrag för uppmätning av blivande municipalsamhällen. Sådan uppmätning erfordrades för bestämmande av samhällets läge och omfattning samt till grund för blivande stadsplan. Densamma borde emellertid ske på ett särskilt noggrant sätt. Endast därigenom vunnas garantier för att, då stadsplanen sedermera skulle på marken utläggas, detta kunde ske utan motsägelse mellan kartan, som legat till grund för densamma, och förhållandena å marken. Emellertid droge en sådan mätning kostnader, vilka för det lilla, i utveckling stadda samhället bleve allt för betungande.

Från tvänne håll inom lantmäteristaten har erinrats om de dryga hantlangningskostnaderna och i anslutning därtill ifrågasatts dels statsbidrag även till dessa kostnader till obemedlade och mindre bemedlade dels, med framhållande av bristen på hantlangare, lämpligheten av att varje distriktslantmätare till sin disposition hade en å två hantlangare, för vilka staten betalade rese- och traktamentsersättning.

Bilaga C.

Lantmäteristyrelsens redogörelse för inom lantmäterikåren 1922 gjorda uttalanden.

Innan lantmäteristyrelsen skridit till behandling av förevarande ämnen, har styrelsen ansett sig böra inhämta den erfarenhet, som vunnits inom lantmäterikåren, och den uppfattning, som bland rikets lantmätare kunde göra sig gällande i de delar, varom här är fråga. Styrelsen har därför i cirkulärskrivelse dels uppmanat distriktslantmätare och extra lantmätare, som ville framföra önskemål eller förslag, att göra detta i skrivelse till överlantmätaren i länet, dels anmodat rikets överlantmätare att till lantmäteristyrelsen inkomma med det utlåtande och förslag, som förhållandena kunde anses påkalla, samt därvid bifoga från distriktslantmätare och extra lantmätare inkomna yttranden. I anledning härav har lantmäteristyrelsen fått mottaga yttranden från rikets samtliga överlantmätare, samtliga distriktslantmätare i Uppsala län, distriktslantmätarna i Värends östra, Mariestads norra, Lidköpings, Vara, Ljusdals, Indals, Föllinge, Lits, Frösö, Ragunda, Svegs, Vännäs och Matarengi distrikt samt från en extra lantmätare, stationerad i Haparanda. Överlantmätaren i Östergötlands län har meddelat, att hans uttalanden äro uttryck för en samfällid mening bland länets lantmätare, som av honom varit kallade till överläggning i ämnet. Överlantmätaren i Hallands län har upplyst, att han hållit överläggningar med länets lantmätare, vilka på grund av brådskande tjänstegöromål icke kunnat inkomma med särskilda skrivelser. Slutligen har

överlantmätaren i Västerbottens län uppgivit, att han genom samtal med en del lantmätare inhämtat deras åsikter.

Från Stockholms, Uppsala, Kristianstads, Malmöhus och Västernorrlands län har framhållits, att de redan befintliga anslagen endast i ringa grad eller vad Uppsala län angår icke alls utnyttjats och att detta tydde på att behovet av lättnader i fråga om kostnaderna för lantmåteriförrättningar ej vore vidare stort. Överlantmätaren i Hallands län har givit uttryck åt den mening, att den ringa utsträckning, vari anslagen anlåtats, antagligen i många fall berodde på, att en mindre väl situerad lägenhetsägare ogärna inför offentligheten ville vidgå sitt behov av hjälp samt att proceduren för utrönandet av förhållandet vore mindre tilltalande. Överlantmätaren i Kronobergs län har förklarat sig anse, att lantmåteriförrättningar över huvud taget medförde så stora fördelar för jordägarna, att de själva utom vid verklig fattigdom borde bära alla kostnaderna härför och att en utökning redan nu av statsbidragen knappast vore av verkligt behov påkallad.

Överlantmätaren i Blekinge län däremot har förklarat, att förhållandena inom länet med dess av fattiga fiskare och stenhuggare bestående befolkning uppenbarligen påkallade, att ytterligare lättnader i lantmåterikostnaderna bereddades densamma, och liknande uppfattning synes man på grund av framställda förslag vara berättigad antaga göra sig gällande hos rikets övriga här ovan icke nämnda överlantmätare.

Nästän undantagslöst har framhållits den inkonsekvens, som råder och består däri, att staten bekostar rese- och traktamenten till extra lantmätare såsom distriktslantmätares tjänstemedhjälpare, men, när samma arbete utföres av tekniskt biträde, sakägaren själv nödgas gälda rese- och traktamentsersättningen till denne. Detta uppgives för sakägarna framstå såsom oförklarligt och orättvist. Förhållandet innebure, att den enskilde för en mindre kvalificerad hjälp avtvingades högre ersättning än för en mera kvalificerad sådan. Fall uppgives hava inträffat, där mindre bemedlad erhållit statsbidrag till arvodet för förrättningen men fått betala rese- och traktamentsersättning till det tekniska biträdet, som utfört densamma. Tekniska biträden anlätades till följd av brist på examinerade biträden. Det vore alltså beroende på tillfälliga och av sakägaren oberoende omständigheter, om distriktslantmätaren för en förrättning anlätade tjänstemedhjälpare eller tekniskt biträde. Slutligen har framhållits, att, då rese- och traktamentsersättning till tekniskt biträde utginge efter femte klassen i resereglementet men till tjänstemedhjälpare efter fjärde klassen, kostnaderna vid användning av tekniskt biträde vore mindre än vid användning av tjänstemedhjälpare. Häri framstode ytterligare ett skäl för statsverket att ej undandraga sig att bestrida kostnaderna för de tekniska biträdenas rese- och traktamenten.

Resereglementet för lantmätare.

Från ett stort antal håll inom kåren har uttryckts angelägenheten av, att staten åtog sig att bekosta rese- och traktamentsersättning även vid förrättningar enligt lagen om enskilda vägar på landet. Härvid har framhållits, att dessa förrättningar ofta för avlägset boende mindre jordägare förorsakade dessa betungande kostnader samt att förrättningarna i fråga vore av stor betydelse för utnyttjande av odlingsbara marker, bildandet av nya egna hem och be-

främjandet av landets kolonisation. Särskilt har erinrats om de flerstädes i Norrland befintliga gamla fäbodvallarna, å vilka omfattande arbeten med odling och bebyggande nedlagts, men som numera vore förfallna. Innan statsmakterna gåve sig ut på kolonisation i övre Norrlands ödemarker, borde framhåller en distriktslantmätare, åtgärder vidtagas för vidmakthållande av vad som redan funnes, men första villkoret härför vore anordnandet av vägar. Kostnaderna för förrättningar rörande enskilda vägar borde därför enligt denne distriktslantmätares mening helt bestridas av staten, oberoende av vilka som vore sakägare.

Från Norrland har vidare erinrats, att gällande bestämmelser föranledde den oegentligheten, att ersättning av statsmedel för resor och traktamenten icke utginge vid förrättning för uppgörande av sådant förslag till ägostyckning, som avsåges i 2 § i lagen om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning, ehuru dylik förrättning vore att betrakta såsom en del av ägostyckningsförrättningen och hade samma ändamål som en avsöndringsförrättning, vid vilken staten bestred ifrågavarande kostnader. Det innebure en orättvisa för de län, där sistnämnda lag gällde, att statsverket ej övertagit kostnaderna i fråga. Från Kronobergs län har meddelats, att det ofta förekomme, att obemedlade eller mindre bemedlade personer önskade på längre tid — intill 50 år — arrendera mindre områden från ecklesiastika boställen, men att dessa personer nödgades helt och hållet såväl i fråga om resor och traktamenten som arvode bekosta det lantmäteribiträde, som de vore i behov av för uppmätning av området i fråga, dess kartläggning och beskrivning. I anslutning härtill har önskvärldheten av statsunderstöd till dessa kostnader framhållits.

Från Västerbottens län har uppmärksamheten fästs därpå, att, innan upplåtelse av avsöndring komme till stånd i närheten av tätare bebyggda platser, det ofta vore av betydelse, att en plan uppgjordes. Förrättningen vore ofta att likställa med avsöndringsförrättning och borde därför kostnaderna för resor och traktamenten bestridas av statsmedel.

Från en del håll har uttalats önskvärldheten av, att statsverket borde gälda ifrågavarande kostnader vid ekonomiska uppmätningar under förutsättning att exemplar av därvid upprättade kartor överlämnades till lantmäterikontoret. Härigenom befrämjades en önskvärd komplettering av statens förråd å kartor.

Gällande ordning, som innebar, att rese- och traktamentsersättningen för vissa förrättningar skulle gäldas av statsverket och för andra av sakägarna, medförde enligt utsago från skilda håll stora svårigheter vid tillämpning av bestämmelsen om fördelning av kostnaden mellan förrättningar, som utfördes under en och samma resa. En riktig fördelning kunde nämligen ofta icke göras, förr än resan i dess helhet vore avslutad. Om vid dylik resa förekomme förrättning, där ifrågavarande kostnad skulle betalas av sakägaren, vore förrättningsmannen urständsat att göra den föreskrivna fördelningen, alldenstund han vid avslutning av denna förrättning icke kände ens huru många förrättningar, som komme att handläggas under resan, och ännu mindre tiden och kostnaderna för efterföljande förrättningar. Förhållandet föranledde till företagande av särskilda resor och därav föranledda ökade kostnader. Man har även påvisat de svårigheter, som uppstode, då i samma förrättning inginge åtgärd, för vilken statsverket åtagit sig kostnaderna i fråga, samt åtgärd, där

så icke vore fallet. Såsom exempel har framhållits uppmätning i samband med rågångsförrättning, och man har särskilt efterlyst regler för fördelning i sådant fall av resekostnaden.

Angående de slag av förrättningar, vid vilka statsbidrag till arvodet för förrättningarnas utförande bör ifrågakomma till mindre bemedlade och obemedlade sakägare synes så gott som enighet rada om, att sådant bidrag bör utgå vid jordavsöndring, ägostyckning, laga skifte, hemmansklyvning, rågångsförrättning, ägoutbyte samt förrättning enligt lagen om enskilda vägar på landet. Rätt allmänt förordas även, att bidraget bör utgå med hela arvodet efter taxa, inberäknat lösen för karta och handlingar, samt att bestämmelserna om bidrag till förrättning enligt lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderätts-havare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område böra intagas i samma kungörelse som bestämmelserna angående bidrag till andra lantmäteriförrättningar. Fyra överlantmätare hava dock uttalat den mening, att statsbidraget till skiften och klyvningar borde begränsas till hälften av arvodet efter taxa, inberäknat lösen för karta och handlingar.

Statsbidrag till arvodet för lantmäteriförrättningar.

Överlantmätaren i *Örebro län* har föreslagit, att föreskrifterna angående statsbidrag till inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område lämnas orubade och att under denna förutsättning ändring borde vidtagas därhän, att vid ägostyckning jämväl finge utgå på sökandes lott belöpande andel av eventuellt förekommande ersättning till gode män samt att vid skiftesförrättningar, ägoutbyten och rågångsförrättningar bidrag måtte få utgå med viss procent (50 å 75) av den på sökandes lott belöpande andel av lantmäteri-arvodets och ersättningens till gode männen sammanlagda belopp. Härigenom vunnes den fördel, att önskvärd ändring kunde ske endast genom höjning av procenttalet, då statsverkets finansiella läge kunde tillåta sådant.

Överlantmätaren i *Norrbottens län* har uttalat den mening, att till mindre bemedlade borde statsbidraget till skiften och klyvningar förbliva vid hälften, men till obemedlade borde detsamma höjas till 75 procent.

Från enstaka håll har uppmärksamheten fästs på, att statsbidrag borde få utgå även vid förrättning, som avsåge utbrytning av s. k. vinstjord, samt från tvänne av de norrländska länen för utredning för tillstånd till ägostyckning.

I fråga om *villkoren* hava inga erinringar framställts mot förslaget om borttagande av bestämmelserna om maximiareal samt, utom vad angår en överlantmätare, i fråga om ny ägomätning. De, som hava yttrat sig i dessa frågor, hava med ovan angivet undantag förordat villkorens uteslutande.

Överlantmätaren i *Jönköpings län* har ifrågasatt, att bestämmelsen om maximiareal kunde ersättas med villkor, att fastigheten vore att hänföra till småbruk.

Bestämmelserna i 1 § i kungörelsen den 31 december 1920 angående villkor för erhållande av statsbidrag till lantmäteriförrättningar hade tillämpats så, att vid ägostyckning endast köparen kunde erhålla statsbidrag. Ofta vore emellertid både köpare och säljare i behov av bidrag. Häremot har emellertid erinrats, att förhållandet lätt kunde leda till, att statsverket finge övertaga alla ägostyckningskostnader, även där en liten upplåtelse skedde från ett stort

fastighetskomplex. Från annat håll har framhållits, att bestämmelsen, att vid jordavsöndring och ägostyckning upplåtelseavtal måste föreligga, ledde till, att statsbidrag ej utginge för områden, vilka frånskildes genom arvskifte. Från samma håll har meddelats, att det vore vanligt, att redan vid upplåtelsen förrättningsarvodets fördelning avgjorts mellan sakägarna. Det vore ej uteslutet, att sakägaren utan förfång för köparen lade en oproportionerligt stor del av förrättningskostnaden på det försålda området. Bestämmelsen att i fråga om ägostyckning bidrag finge utgå med belopp motsvarande vad på området belöpte borde i anledning av vad sålunda anförts erhålla en något ändrad lydelse.

En person kunde för framtida bosättning förvärva en ägolott, men vore vid tiden för förrättningen ej bosatt inom socknen. Å andra sidan kunde en person, som vore boende inom den socken, där ägolotten låge, uppträda som köpare utan tanke på att själv ämna bosätta sig å densamma. Detta visade, att villkoret, att sökanden skulle vara bosatt i den socken, där ägolotten är belägen, vore olämpligt.

Överlantmätaren i *Malmöhus län* har erinrat, att det av kolonisationskommittén under a) föreslagna villkoret, vore sådant, att statsbidrag ej kunde utgå till ägare av ett vid laga skifte utbrutet gatehus, som i jordeboken funnes upptaget såsom självständig enhet. En modifikation vore därför erforderlig beträffande denna punkt. Det kunde enligt överlantmätarens mening sättas i fråga, huruvida icke vidkommande *Malmöhus län* vore tillfyllest, om endast angäves de förrättningar, vid vilka statsbidrag kunde ifrågakomma.

Överlantmätaren i *Värmlands län* har beträffande det av kolonisationskommittén under a) föreslagna villkoret anmärkt, att varken rågångsförrättning eller ägoutbyte kunde hänföras till sådan jorddelning, som där angäves, med undantag av att i något fall kunde föreligga förutsättningen »beredande av ökade odlingsmöjligheter.

Överlantmätaren i *Kopparbergs län* har uttalat önskvärdheten av, att förutsättningarna för åtnjutande av understöden borde justeras, så att desamma mera direkt inriktade sig på huvudsyftet med desamma. För vinnande av detta ändamål har han föreslagit, att följande villkor måtte föreskrivas:

- a) att förrättningen är av behörig lantmätare utförd laga delning av jord;
- b) att sökanden personligen bebor den jordlott, varför understöd eller bidrag sökes, eller att jordlotten är avsedd att bebos eller brukas av sökanden personligen; och
- c) att sökanden åbelöpande förrättningskostnader äro för honom med hänsyn till hans ekonomiska ställning betungande.

Genom det under a) föreslagna villkor bleve enligt överlantmätarens mening särskilda bestämmelser överflödiga att förrättningen avsett uppdelning i flera brukningsdelar, att densamma avsett beredande av ökade odlingsmöjligheter och att nya mätningförfordningen skolat tillämpas, och genom det under b) ifrågasatta villkor bleve ej erforderliga bestämmelserna att sökanden ej finge vara bolag, att förrättningen ej skett i spekulationssyfte, att sökanden vore boende inom socknen, att förrättningen tillsyftat bildande av småbruk och att viss maximiareal ej finge överskridas.

Överlantmätaren i *Gävleborgs län* har framhållit, att, om en person köpt en lägenhet för 1,000 å 1,500 kronor och lantmäterikostnaden för områdets av-

söndrande belöpte sig till cirka 25 kronor, sistnämnda belopp visserligen kunde anses för honom »betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning», men huruvida statens mellankomst i ett dylikt fall verkligen vore av behovet påkallat vore tvivel underkastat. Föreskriften om företcende av intyg »att de sökande åliggande kostnaderna för förrättningar måste anses för honom betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning» syntes lämpligen böra ersättas med bestämmelse, att sökanden skulle styrka sig vara mindre bemedlad eller obemedlad.

Av den i *Haparanda* stationerade extra lantmätaren har erinrats, att det av kolonisationskommittén under c) föreslagna villkor vore vagt och verkade stötande, och har i stället ifrågasatts uppgift om taxeringsvärdet och i anslutning därtill tillämpning av behovsprincipen.

Överlantmätaren i *Norrbottens län* har uttalat, att han ansåge bestämmelserna i 1 § punkterna a—d samt i 4 § punkterna a—f i gällande kungörelse lämpligare än de av lantmäteristyrelsen år 1920 föreslagna.

Såsom önskemål har från skilda håll vidare framhållits, dels att även nämndemän borde upptagas bland dem, som ägde att utfärda intyg, som skulle bifogas ansökan om statsbidrag, dels att denna behörighet endast skulle tilläggas kommunalnämndens ordförande, som i enlighet med ett enkelt frågeformulär skulle lämna uppgift om sökandens senaste fastställda taxering till bevillning samt till inkomst och förmögenhetsskatt, yrke eller andra förvärvsmöjligheter, familjeförhållanden, så vitt de kunde inverka på sökandens ekonomiska ställning, samt om andra omständigheter, som vore av betydelse i det särskilda fallet. Slutligen skulle intygsgivaren meddela eget utlåtande. Den föreslagna lättningen i villkoren komme att i utgiftshänseende för staten kompenseras av den strängare prövningen av ansökningarna, som det ifrågasatta intyget innebure.

Med avseende å kungörelsen den 26 mars 1920 om bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader, förenade med inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område m. m. har framhållits, att däri intagen bestämmelse, att ansökning om kostnadernas bestridande av allmänna medel skulle ingivas till länsstyrelsen samtidigt med ansökning om förordnande för lantmätare att verkställa förrättningen, föranlett, att nyttjanderättshavare gått miste om den förmån, som statsmakterna velat bereda honom.

I fråga om statsbidrag till ersättningen åt de vid lantmåteriförrättningar biträdande gode männen hava distriktslantmätnarna i *Uppsala län* uttalat den mening, att bestämmelserna om gode mäns anlåtande först borde reformeras. Innan staten övertog kostnaderna för deras biträde. Överlantmätaren i *Kronobergs län* har utgått ifrån att anlåtande av gode män komme att inskränkas till att förekomma, huvudsakligen då föremålet för förrättningen vore av större värde samt i anslutning härtill avstyrkt statsbidrag till gode männen. Även överlantmätaren i *Västernorrlands län* har avstyrkt statsbidrag i denna del. Överlantmätaren i *Kopparbergs län* har meddelat, att inom nämnda län gode männen vid sidan av godemansuppdraget utförde hantlangningsarbete i sådan utsträckning, att en icke oväsentlig del av hantlangningskostnaden därigenom inbesparades för jordägarna. Om staten övertog ersättningen till gode

Gode männen.

männen, komme den till följd av ovanberörda förhållande i många fall att deltaga i hantlangningskostnaden. Samma förhållande förorsakade även, att jordägarnas kostnader till gode männen icke bleve så betungande, som ersättningsens belopp syntes giva vid handen. Om kostnaden för gode männen i dess helhet övertoges av statsverket, komme detta att i icke oväsentlig grad tynga statens budget. Härtill komme, att ganska omfattande arbete komme att åligga lantmäterikontoren i länen med granskning av gode männens räkningar, varigenom kostnaderna för dessa kontor skulle ökas.

Med nu angivna undantag råder enighet om angelägenheten av statsbidrag även till ersättningen åt gode männen. Härvid har framhållits, att denna ersättning icke blott i förhållande till lantmätarens arvode utan även oavsett detta ofta vore kännbar. Detta gällde i synnerhet mindre förrättningar, men även vid större förrättningar framträdde godemansersättningen i kostnadsberäkningarna såsom avsevärd. Förhållandet påpekades ofta både av lantmätare och jordägare. Därför låge nära till hands, att mindre bemedlade jordägare med hänsyn till de oproportionerligt stora godemanskostnaderna droge sig för att begära nyttiga och nödiga lantmåteriförrättningar. Det förefölle endast såsom en logisk följd av statsmakternas beslut angående bidrag till lantmätarnas arvoden, att möjlighet funnes till bidrag även till kostnaderna för gode männen.

Flertalet har uttalat sig för, att statsbidrag borde ifrågakomma endast till mindre bemedlade och obemedlade sakägare men med hela den å sakägarens lott belöpande andelen av kostnaden. De variationer i uttalandena, som förekomma, ansluta sig till ovan återgivna önskemål och uttalande i fråga om bidrag till lantmåteri arvodet vid olika slag av förrättningar samt beträffande villkoren för dylikt bidrag.

*Särskilda
önskemål.*

Från skilda håll inom lantmåterikåren hava följande önskemål framförts.

Tiden syntes nu vara inne att påskynda skiftesverkets slutliga genomförande genom att höja bidragen till utflyttningar vid primära laga skiften till $\frac{3}{4}$ av kostnaden.

För att minska traktamentskostnaderna för lantmätare och gode män borde lantmätaren anställa en *hantlangningsförman*, som skulle åtfölja lantmätaren på förrättningarna. Genom dennes vana vid arbetet komme detta att kunna utföras på kortare tid och även med bättre resultat. Jordägarna borde gälda ersättningen till förmannen samt hålla kost och husrum, men resorna borde betalas av staten.

Överlantmätaren i *Västerbottens län* har meddelat följande. Över en verkställd klyvning av en hemmansdel av omkring 50 hektar relativt dålig mark, belägen i Malå socken på gränsen mot Sorsele, hade en av tre delägare anfört klagomål. Ägodelningsrätt hölls i anledning av klagomålen på stället innevarande år. Rätten föreskrev därvid mycket betydande ändringar i ägo- graderingen, och för verkställande härav återförvisades förrättningen på delägarnas bekostnad. Klyvningskostnaderna hade, oberäknat arvode till gode männen uppgått till 340 kronor. Statsbidrag kunde ej ifrågakomma, då ägomätningen ej utförts enligt nya mättningsförordningens bestämmelser. Kost-

naderna för ägodelningsrättens sammanträde belöpte sig till över 800 kronor. De trenne hemmanslotter, varav klyvningsföremålet bestod, hade tidigare varit taxerade var för sig till 1,500 kronor, men detta belopp hade nyligen höjts till 2,200 kronor. Sammanlagda kostnaden för förrättningen i fullbordat skick, inberäknat kostnaderna för ägodelningsrätten och gode männen torde uppgå till omkring 1,600 kronor eller i det närmaste till $\frac{1}{4}$ av taxeringsvärdet. Delägarna kunde ej betala kostnaderna för rättens sammanträde och ännu mindre kunde klaganden förskottera desamma. Hade klaganden tänkt sig, att kostnaderna skulle bli så stora, hade han enligt överlantmätarens utsago säkerligen ej vågat anföra besvär och detta, oaktat han hade de mest vägande skäl till klagomål.

Överlantmätaren har vidare framhållit, att det ingalunda vore uteslutet, att en delägare på grund av felaktigt förfarande från förrättningsmännens sida kunde komma att lida stort förfång. Om förrättningsstället, såsom i ovan omnämnda fall, vore långt avlägset och delägaren icke ekonomiskt väl-situerad, stode han på grund av de med en ägodelningsrätt förbundna kostna-derna rättslös. En möjlighet till ingripande från statens sida borde i sådant fall finnas.

Slutligen må i detta sammanhang meddelas, att i särskilt på lantmäteri-styrelsens prövning beroende ärende önskemål framstälts därom, att inom Kopparbergs län sakägare vid därstädes förekommande förrättningar enligt 94 § skiftesstadgan måtte, ehuru dessa förrättningar ej bli va föremål för fast-ställelse av ägodelningsrätt, komma i åtnjutande av samma förmåner som sak-ägare vid hemmansklyvningar av laga skiftes egenskap.

Bilaga D.

Lantmäteristyrelsens redogörelse för av länsstyrelserna avgivna yttranden rörande kungörelsen den 26 mars 1920 om bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader, förenade med inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område m. m.

I syfte att åstadkomma utredning i fråga om önskvärda ändringar i ovan omnämnda kungörelse har lantmäteristyrelsen ansett sig böra begära yttrande av länsstyrelserna. Härvid meddelade lantmäteristyrelsen, att inom densamma väckts förslag att sammanföra bestämmelserna om statsbidrag enligt före-nämnda kungörelse med bestämmelserna rörande statsbidrag till kostnaderna för andra lantmäteriförrättningar samt att ålägga överlantmätarna att kost-nadsfritt lämna det biträde, som angives i 9 § i kungörelsen i fråga. Sju länsstyrelser hava vid sina utlåtanden fogat yttranden från vederbörande över-lantmätare, varjämte länsstyrelsen i Västerbottens län överlämnat yttrande från den person, som jämlikt 8 § i kungörelsen förordnats att lämna nytt-janderättshavare biträde i ärenden angående lösningsrätt. Länsstyrelserna

Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 139 häft. (Nr 174.) 8

hava i delar, varom här är fråga, anslutit sig till vederbörande överlantmätares uttalanden, vadan någon särskild redogörelse för dessa icke ansetts erforderlig. Detsamma kan sägas vara fallet i fråga om det i Västerbottens län förordnade ombudet.

Den väckta frågan att sammanföra bestämmelserna om statsbidrag till vissa kostnader, som äro förenade med inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område, med bestämmelserna rörande statsbidrag till kostnaderna för lantmäteriförrättningar har lämnats obesvarad av tre länsstyrelser. Förslaget har i denna del tillstyrkts av sexton och avstyrkts av fem länsstyrelser. Såsom skäl för avstyrkande har av två länsstyrelser framhållits, att bidragen enligt 1920 års kungörelse angående bidrag till inlösen av nyttjanderättslägenheter till stor del ej avsåge lantmäterikostnader, under det från annat håll erinrats, att den ifrågasatta sammanslagningen komme att medföra en överflyttning av beslutanderätten från länsstyrelsen till lantmäteristyrelsen.

Förslaget att ålägga överlantmätarna att kostnadsfritt lämna sådant biträde, som angives i 9 § i ifrågavarande kungörelse, har icke berörts av två länsstyrelser, under det att detsamma tillstyrkts utan förbehåll av elva länsstyrelser samt desslikes av länsstyrelsen i Uppsala län med förbehåll att överlantmätarens blivande åliggande bleve inskränkt till att lämna råd och upplysningar. Elva länsstyrelser hava avstyrkt förslaget i fråga, vissa av dem på den grund, att juridisk utbildning syntes erforderlig för lämnande av det biträde, varom här vore fråga, och andra på den grund, att uppgiften kunde komma i kollision med överlantmätarens åliggande att granska förrättningarna efter deras avslutande samt att biträda ägodelningsrätten vid prövning av eventuella besvär över desamma. Även har framhållits, att förrättningsmannen vid förrättningens handläggning kunde taga intryck av den mening, som hans förman gjort gällande, och att ärendet därför ej komme att behandlas med full saklighet, vilket vore oeftergivligt.